

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 22 (2351) Год XLVI

Беласток 3 чэрвеня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Камісіі, з'езды і выбары...

Такія пытанні разглядаліся на сходзе Беларускага саюза, які адбыўся 22 мая г.г. Маюцца тут на ўвазе міжведамасная камісія па пытаннях нацыянальных меншасцей пры Міністэрстве ўнутраных спраў (нацыянальныя меншасці пасля доўгай вандроўкі вяртаюцца там, дзе знаходзіліся пры ПНР), якая збярэцца ў Варшаве пасля 20 чэрвеня ды будзе прысвечана беларускім пытанням, З'езд беларусаў свету, які адбудзецца 5-6 ліпеня ў Мінску і востры выбары ў польскі парламент.

На камісіі па пытаннях нацыянальнай меншасці варшаўскае чынавенства пажадала сустрэцца з пяцю прадстаўнікамі ад Беларускага грамадска-культурнага таварыства і такой жа колькасцю ад Беларускага саюза. Туды трэба паслаць энергічныя асобы, якія штодзень жывуць нашымі праблемамі, — падказаў Сакрат Яновіч. Такіх як Сычэўскі, — тут жа дадаў пісьменнік, — але ў адваротны бок. Сход зразу і вылучыў чатыры супрацьстаўнасці старшыні БГКТ — Яўген Вапа, Лена Глагоўская, Славамір Іванюк і Юры Каліна. Пяты чалавек павінен паходзіць з асяроддзя самаўрадаўцаў.

Не было разыходжанняў наконт выезду ў Мінск на З'езд беларусаў свету. Усе мы чыталі, — нагадаў старшыня Саюза Я. Вапа, — заклікі да ўдзелу ў ім, але ніколі не сустракаліся, каб дамовіцца, як туды ехаць і што будзем у Мінску гаварыць. Сход настанавіў, каб ад кожнай арганізацыі паехала прынамсі па два чалавекі. Свае заяўкі можна падаваць у нашу рэдакцыю, дзе знаходзіцца адмысловы спіс. Выезд адбудзецца за кошт саміх яго ўдзельнікаў.

Найбольш дыскусіі выклікала тэма вострых выбараў у парламент. Пачаліся неформальныя перамовы і тусоўкі. У бок беларусаў свой зрок накіроўваюць Унія свабоды („Шмат сімптаты да іх, але чамусьці патыхае адтуль дамавінай“, С. Яновіч) і Унія працы, якая фактычна знаходзіцца ўжо ў структурах Саюза левых дэмакратаў. Моцна круціцца пры выбарах і Царква, якая афіцыйна, як і Я. Сычэўскі, палітыкай не займаецца. Царква прыклала шмат намаганняў (ліст 14-ці), каб даказаць, што ў змозе памазаць у спіс СЛД свайго кандыдата, але тут жа — паводле таго, што гаворыцца ў царкоўным закулісі — не хацелася б ёй адназначна асацыявацца з СЛД. Задача не з простых. Гэта так, як сесці ў трамвай, застаючыся адначасна на прыпынку. У беларусаў гэтая дyleма не такая вострая. Хаця і з'явілася сярод дзеячаў Саюза спакуса, каб сесці ў гэты трамвай і заехаць на ім у палітычную Варшаўку, але ўсе прынцыповыя выбары маладое беларускае асяроддзе зрабіла дэкаду назад. Язда тая абазначала б неабходнасць адступіцца ад невяліччай свабоды самастойна рабіць крок наперад, узад ці ўбок ды стаяць усё жыццё на зважай перад СЛДоўскім сланом. Невялічкая гэта свабода, але свабода.

Аляксандр МАКСІМЮК

Ева Мароз-Кэчынская са сваімі экспанатамі.

Паказаць як жылі беларусы

Аляксей МАРОЗ

У вёсцы Новаберазова маладых гаспадароў мала. Самую вялікую частку жыхароў складаюць пенсіянеры. Некаторыя дамы пустуюць. Ева Мароз-Кэчынская разам са сваім мужам Андрэем пераўтварае бацькаву хату і гаспадарчыя будынкі ў Новаберазове ў музейныя аб'екты. Нядаўна яны закончылі першы этап рамонтных работ — у час урачыстасці новаберазоўскі настаяцель а. Яўгеній Здраеўскі асвяціў дом для музейнай дзейнасці. Пачалі прыязджаць турысты, якія цікавіцца старымі прыладамі працы і вясковымі збудаваннямі.

Захаваць старое

— Гэта апошняя хвіліна, каб захаваць даўняе, дзе жылі беларусы і паказаць гэта іншым. Саму ідэю стварэння музея навеялі мне турысты з Захаду, якіх я абслугоўваю як гід. Ёсць у нас будынкі XIX стагоддзя, але няма музейных аб'ектаў XX стагоддзя, а турысты хочуць таксама, каб паказаць ім як жылі праваслаўныя беларусы нядаўна. Падумалі мы стварыць жывы музей, бо надалей будзе жыць тут цёця Надзя. Маю надзею, што знойдуцца ў вёсцы людзі, якія пакажуць турыстам як раней сяляне ткалі на кроснах ці працавалі іншымі прыладамі. Паколькі не паклалі тут яшчэ сайдынгу на дамах, Новаберазова з'яўляецца цікавай для турыстаў вёскай, распаложанай на турыстычным шляху ў Ласінку, — сказала Ева Мароз-Кэчынская, па адукацыі этнограф, якую сустракаю перад бацькоўскай хатай у Новаберазове. — Людзі з нашых вёсак думаюць, што ў час наступу сучаснай культуры няма сэнсу паказаць беднае вясковае жыццё. Аднак жыццё на вёсцы можна паказаць

турыстам як культурную каштоўнасць. Хаця многія прылады працы наводзяць у людзей сумныя ўспаміны, бо звязаныя яны з цяжкай працай у полі або дома, можна паказаць іх як музейныя экспанаты.

Не мяняючы выгляду хаты

Спачатку ідем паглядзець драўляную хату, пабудаваную ў саракавыя гады і адноўленую ў гэтым годзе звонку. У хаце стаіць старая мэбля — драўляныя шафы, камоды і ложка. У кухні і каморцы відаць, што нехта жыве, а вялікі пакой прыбраны для прэзентацыі турыстам. У куточках вісяць даўнія іконы, а побач іх вышываныя ручнікі. На ложках ляжаць капы, а на падлозе — саматканыя палавікі.

— Паставіла я тут мэблю, якой карысталіся бабуля з дзядулем. Даставілі яшчэ адну старую камоду, якую цёця Надзя прывезла з Арэшкава ды драўляную шафу. Хачу мяняць унутраны выгляд хаты ў залежнасці ад святаў і пары года, як было гэта раней. Можна гэта рабіць вешаючы новыя ручнікі і засцілаючы іншыя абрусы ды капы, — заяўляе Ева Мароз. — Амаль год я жыла ў Лондане, але гэта не маё месца. Не засталася я там працаваць сакратаркай, хачу нешта зрабіць для малой айчыны. Належу я да тых людзей, якім патрэбны свае карані, каб адчуваць раўнавагу.

Яшчэ перад хатай сустракаю суседку Марыю Аўласюк, а пасля цёцю Надзю Ляўчук, якія ўдакладняюць інфармацыю пра сям'ю Грыгорыя і Анастасіі Марозаў, якія паставілі ў саракавыя гады гэты дом. У каморы ідуць яшчэ рамонтныя працы. Будуць у ёй паказаць

[працяг 8]

Праблемы эканомікі Беларусі

Праблемы беларускай эканомікі прадставілі мінскія даследчыкі. Манетарная палітыка Беларусі за час суверэннага — гэта феномен, які павінен зацікавіць экзотыкалобаў, — сказаў адзін з іх.

[гаспадарка 2]

Задаволім кожнае жаданне

Найбольшую цікавасць выклікаюць замежныя трактары, мала ў нас вядомыя. Аднак сціплыя фінансавыя магчымасці нашых сялян схіляюць іх купляць машыны меншай магутнасці, напрыклад, трактары МТЗ, якія маюць шырокі дыяпазон магчымасцей.

[сельгастэхніка 3]

Хацеў паспрыяць Беларусі!

Ян Сычэўскі, пасля славутага выступлення на II Агульнабеларускім народным сходзе, калі пакрытыкаваў польскую дэмакратыю і прыватызацыю, і пахваліў беларускія парадкі, стаў героем агульнапольскіх і беларускіх СМІ. Ад выказвання пасла адмяжоўваліся лідэры Саюза левых дэмакратаў, дзеячы польскіх і беларускіх партый.

[скандал 4]

Запісы эмігрантаў

Зусім інакш таксама выглядае гісторыя міжваеннага перыяду і другой сусветнай вайны, чым, напрыклад, у польскіх падручніках. Апісанне акупаванага немцамі Беластока Масея Сяднёва ці бітвы пад Монтэ Касіно Пётра Сыча цалкам разыходзіцца з польскай мемуарыстыкай.

[рэцэнзія 8]

У дарозе на Грунвальд

Нарадзіўся Пятро Амбрасовіч на Глыбоччыне, там закончыў сярэдняю школу, пасля вучыўся на будаўніка ў Наваполацкім політэхнічным інстытуце. Па размеркаванні працаваў пяць гадоў у Пастаўскім раёне, там займаўся таксама камсамольскай работай. Вярнуўся на Глыбоччыну, працаваў і там, а ў 1991 г. трапіў у Пецяярбург.

[артрэт 9]

Шукалі работу, знайшлі тулярэмію

1 мая пад наш дом пад'ехаў трактар з прычэпам. Мелі мы ехаць у мястэчка Срокава на першамайскае шэсце. Але ноччу ўсе мы пахварэлі. Кіраўнік раззлаваўся і паабяцаў павыкідаць нас у канал.

[успаміны 10]

Беларусь — беларусы

Падарунак з дзвюх тысяч кніг

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 18 мая адбылася прэзентацыя калекцыі кнігазбору імя Ежы Гедройца з фондаў Інстытута літаратуры ў Парыжы. Уся яна, а гэта каля дзвюх тысяч экзэмпляраў, была перададзена ў дар. Выстаўку дапамаглі арганізаваць пасольства Рэспублікі Польшча ў Беларусі, міністэрствы культуры Польшчы і Беларусі, Польскі інстытут у Мінску.

Мінчанін па нараджэнню, Ежы Гедройц быў публіцыстам, палітыкам, заснавальнікам і рэдактарам парыжскага часопіса „Культура”. Аб яго імкненні зблізіць брацкія народы Беларусі, Польшчы, Украіны, Літвы і Расіі раскажаў наведвальнікам выстаўкі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Польшчы ў Беларусі Мар’юш Машкевіч. У гэтых краінах шануюць імя Ежы Гедройца. Сярод яго ўзнагарод: ордэн Ганаровага легіёна, Афіцэрскі крыж Румынскай Кароны, Кавалерыйскі крыж Бельгій-

скай Кароны. У 1997 годзе Ежы Гедройц быў удастоены звання Ганаровага грамадзяніна Літвы і ўзнагароджаны Ордэнам Гедыміна. Гэты выдатны чалавек быў ініцыятарам стварэння Фонду незалежнай дапамогі для польскай літаратуры і навукі, аўтарам мноства артыкулаў і кнігі „Аўтабіяграфія на чатыры рукі”. Да канца свайго жыцця Ежы Гедройц жыў у Францыі і памёр там 14 верасня 2000 года.

У экспазіцыі акрамя дароўных кніг прадстаўлены інфармацыйныя планшэты і фатаграфіі Ежы Гедройца, якія дапамогуць глыбей пазнаёміцца з жыццём і творчасцю нашага славацкага земляка. Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Галіна Алейнік запэўніла, што калекцыя Інстытута літаратуры ў Парыжы — набытак усіх жыхароў рэспублікі, яна будзе захоўвацца і перадавацца з пакалення ў пакаленне.

Марыя АГАФОНАВА
БЕЛТА, 18.05.2001 г.

Паведамленне

18 траўня сёлета патрыёты Беларусі выйшлі на праспект Ф. Скарыны каля плошчы Кастрычніцкай у цэнтры Мінска з плакатамі „Абаронім Беларусь!”, „Расейскіх акупантаў прэч!”, „Зянон Пазьняк — беларускі кандыдат!” Людзі засведчылі сваю нязгоду з антыбеларускай палітыкай прамааскоўскага рэжыму, які марна спрабаваў прадэманстраваць „усенародную любоў” на псеўданародным сходзе, што адбываўся ў Палацы рэспублікі. Сотні апранутых у цывільнае міліцыянераў кідаліся на людзей, збівалі і арыштоўвалі іх. У выніку карніцкай акцыі ў цэнтры сталіцы былі затрыманы больш за 40 асоб, у тым ліку сябры Кансерватыўна-хрысціянскай партыі — БНФ. Падчас жорсткага нападу і затрымання перажылі сардэчны прыступ і былі адвезены хуткай дапамогай сябра Сойму

КХП БНФ прафесар Мікола Савіцкі і сябра партыі Святлана Захарэвіч. Пры затрыманні міліцыянеры білі нагамі і нанеслі цяжкія цялесныя пашкоджанні сябру КХП БНФ Уладзіміру Юхо (зламаная рука і рэбры, знаходзіцца ў бальніцы № 6) і сябру Сойму КХП Мікалаю Анцыповічу (пашкоджаная нага). Адбыліся першыя суды над затрыманымі. Прысудзілі да штрафу Уладзіміра Плотнікава (20 мінімальнага заробкаў), Алега Рудзюка (10 мінімалак), сп. Рачыцкага (30 мінімалак). Большасць затрыманых атрымалі пазвы ў суд на наступны тыдзень. Міліцыянеры ў цывільным хапалі і збівалі нават тых, хто ішоў на „ўсенародны сход” з вернападданчымі петыцыямі ў руках. Апошнія атрымалі лекцыю прэзідэнцкай любові і таксама былі залічаны ў апазіцыю.

Прэс-служба Кансерватыўна-хрысціянскай партыі — БНФ, 19.05.2001 г.

Лодзь апладзіруе стоячы

З грандыёзным поспехам прайшлі гастролі артыстаў Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета ў Польшчы. Яны прынялі ўдзел у XVI Міжнародным фестывалі „Лодзінскія балетныя сустрэчы”.

Гэты адзін з больш вядомых у Еўропе фестываль, якому сёлета споўнілася 35 гадоў, стаў своеасаблівым аглядам асноўных напрамкаў і тэндэнцый у харэаграфічным мастацтве апошніх дзесяцігоддзяў. Прайшоў ён пад патранатам прэзідэнта краіны Аляксандра Кваснеўскага.

Беларускія артысты на сёлетніх „Лодзінскіх балетных сустрэчах” прадставілі класічную пастаноўку „Лебядзінага возера” і балет „Спартак” у харэаграфіі мастацкага кіраўні-

ка тэатра Валянціна Елізар’ева. Гэтыя спектаклі ўжо бачылі глядачы Галандыі, Бельгіі, Францыі, Іспаніі, Турцыі, Вялікабрытаніі, Японіі, а вось у Польшчу іх прывезлі ўпершыню. Як заявіла літаратурны загадчык тэатра Таццяна Аляксандрава, выступленне беларускага калектыву стала кульмінацыйнай фестывалю і прайшло з сапраўдным трыумфам. Захопленая публіка стоячы вітала артыстаў, апладысменты пасля кожнага спектакля доўга не сціхалі. Галоўныя партыі ў балетах „Лебядзінага возера” і „Спартак” выконвалі вядучыя артысты тэатра Вольга Гайко, Жанна Лебедзева, Ігар Сядзько, Руслан Мінін.

Советская Белоруссия
№ 139, 23.05.2001 г.

Праблемы эканомікі Беларусі

Аляксандр ВЯРБЦКІ

У днях 17-19 мая адбылася ў Бельску-Падляшскім канферэнцыя на тэму „Характар эканамічных пераменаў у Рэспубліцы Беларусь”, арганізаваная Цэнтрам грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь пры фінансавай падтрымцы Фонда Конрада Адэнаўэра ў Варшаве. У працах канферэнцыі прынялі ўдзел даследчыкі з мінскага Інстытута прыватызацыі і кіравання ды гданьскага Інстытута даследаванняў рынчнай эканомікі.

Былы віцэ-міністр фінансаў Рэчы Паспалітай Войцех Місёнг прадставіў прысутным некаторыя праблемы польскай эканомікі. Праведзеныя ў апошнія гады рэформы не далі станоўчага выніку. Вынікае гэта, на думку дакладчыка, з раздзялення ў часе адміністрацыйнай рэформы, а не яе комплекснага, адначаснага правядзення. Гміны былі рэфармаваны ў 1990 годзе і ў выніку атрымалі шэраг кампетэнцый. Паветы і ваяводства, якія паўсталі ў 1998 годзе, не могуць атрымаць прадбачаных ім магчымасцей. Сталася так таму, што за восем гадоў самаўрадавага вопыту з гмінамі ведамствы навучыліся бараціцца перад аддачай сваіх кампетэнцый ваяводствам і паветам. Сёння ў Польшчы нізкая ступень дэцэнтралізацыі: самаўрады распараджаюцца толькі 30% выдаткаў дзяржавы; сусветным лідэрам у гэтай галіне з’яўляецца Данія, дзе самаўрады выдаткоўваюць 70% усіх сродкаў.

Прадбачвалася, што ў сістэме аховы здароўя гміны мелі фінансаваць амбулаторыі і радзільні, паветы — бальніцы, ваяводства і цэнтральная адміністрацыя — спецыялістычныя бальніцы. Асноўнай адзінкай у ахове здароўя меў быць павет, але паўсталі касы хворых, якія забралі ад самаўрадаў усе грошы і кампетэнцыі павета былі рэзка абмежаваны.

Даходы самаўрадаў бяруцца ў Польшчы з розных крыніц. Ёсць уласныя, напрыклад, падатак ад сабак, якога кошты збору ў 80% гмін перавышалі б вартасць сабраных грошай. Гміна мае таксама 27% удзелу ў падатках ад фізічных асоб (ваяводства — 1,5%) і 5% ад юрыдычных асоб (ваяводства — 0,5%); 95% павятовых даходаў і 88% ваяводскіх складае трансфер з дзяржаўнага бюджэту. Гміны атрымоўваюць і дзяржаўныя субвенцыі, якія служаць падтрымкай вёскі; налічваюцца яны паводле адмысловага алгарытму. Ёсць яшчэ мэтавыя даданыя, якія — паводле спадара Місёнга — парушаюць сістэму фінансавання самаўрадаў, бо залежаць ад суб’ектыўных рашэнняў нейкіх чыноўнікаў, аднак сацаўрады „любяць” гэтыя грошы. Некаторыя войты сядзяць і правяць гмінай на месцы, а некаторыя пяць дзён у тыдні сядзяць у Варшаве і там дабіваюцца да 40% усіх гмінных даходаў. На сваю дзейнасць гміны могуць браць банкаўскія крэдыты, аднак гэтай формай фінансавання выдаткаў карыстаюцца толькі найбагацейшыя, бо бедныя не могуць паказаць крыніцы сплаты крэдытаў. Крэдытная задоўжанасць гмін складае толькі 4% задоўжанасці дзяржавы. А амаль цэлы дзяржаўны доўг, гэты крэдыты, якія набраў Эдвард Герэк. Знешняя задоўжанасць Польшчы сёння роўная 38 мільярдам долараў і мае быць пагашана ў 2017 годзе.

Праблемы беларускай эканомікі прадставілі мінскія даследчыкі. Манетарная палітыка Беларусі за час суверэнітэту — гэта феномен, які павінен зацікавіць экзатыкалюбаў, — сказаў адзін

з іх. Манетарную гісторыю Беларусі можна падзяліць на два перыяды: да 1995 года і пасля.

У першым этапе Беларусь дасведчыла ўсіх праблем развалу СССР і сацыялістычнай эканомікі, якія прывялі да гіперінфляцыі і выбуху цэн. Раней, у абставінах таварнага дэфіцыту, попыт перавышаў прапанову. Паколькі адсутнічаў валютны рынак, не было куды падзець грашовых лішкаў у людзей. Попыт той меў толькі адзін выхад — ашчаднасці ў банку. Стварала гэта інфляцыйны навіс, якога не было дзе атаварыць. Развал савецкай эканамічнай сістэмы і паяўленне валюты прывяло да рынчнай карэктуры макраэканамічнай раўнавагі. Устанаўлівалася новая сістэма цэн, што абумовіла гіперінфляцыю 1993-94 гг., калі цэны раслі на 2 000% у год.

У канцы 1994 года ў Беларусі пачалі праводзіць стандартную праграму стабілізацыі — на аснове рэкамендацый Міжнароднага валютнага фонду. Такім чынам дасцігнута была рэзка дынаміка зніжэння інфляцыі. У студзені 1995 года месячны ўзровень інфляцыі быў роўны 39%, у лютым — 33%, у сакавіку — 20%, у красавіку — 14%, а ў маі — 4%. За цэлы год паказчык інфляцыі панізіўся да 330%, а валютныя рэзервы дзяржавы выраслі з нуля да 280 млн. долараў. За наступны год інфляцыя ўпала да 39%.

У тым жа 1996 годзе пачаўся рэзкі адкат ад заваяваных пазіцый. Дзяржава ўсіліла адміністрацыйны пачатак у кіраванні эканомікай. Дало гэта 2,3% росту валавога прадукту ў 1996 годзе, 11% у 1997 годзе, 8% у 1998 годзе і 3% у 1999 годзе. У выніку змяншэння дзяржаўных рэсурсаў, дзяржава стала падтрымліваць эканоміку крэдытнай эмсіяй цэнтральнага банка, якую на працягу года прыходзілася перавышаць у 2-3 разы. Прыватызацыя і раздзяржаўленне замаруджваліся, а неэфектыўныя прадпрыемствы стваралі пастаянны попыт на фінансавыя рэсурсы. Напрыклад, у калгасаў няма ўласных сродкаў на пасевы і ўборку і тыя сродкі вымушана выдзяляць дзяржава. Іншым прадпрыемствам прэзідэнт устанаўліваў аб’ёмныя задачы, не ўлічваючы дзяржаўных рэсурсаў. У выніку інфляцыі за паўгода абсяцэнваліся грошы, прызначаныя на цэлы год і дзеля выканання прэзідэнцкіх задач грошы дадрукоўваліся. Нацыянальны банк Беларусі не можа супрацьдзейнічаць інфляцыі, бо яго старшыня з’яўляецца членам урада, назначаемым і адклікаемым — як і аўдытар Нацыянальнага банка — прэзідэнтам. А з гэтага заганага круга без рэформы сістэмы ўлады няма выхаду.

У камбінаце „Белкалій”, які дае 25% валютнай выручкі дзяржавы, знос фондаў дасціг 80%; яго папаўненне без прыцягнення замежнага капіталу немагчымае. У падобных абставінах апынуліся і беларускія банкі. Праблема ўскладняе і немагчымасць хуткай пераарыентацыі з расійскага рынку; расійскі рынак нестабільны, яму пагражаюць спекуляцыйныя атакі. Гэтай узаемнай залежнасці двух эканамічных інвалідаў нельга будзе пазбыцца раней, чым праз 5-7 гадоў.

У Беларусі, дзеля папулісцкіх мэт, няма закону аб банкруцтвах і плана вырашэння ўзнікаючых пры гэтым сацыяльных праблем. Убытачныя прадпрыемствы гэта дэфіцытная сфера, якая паглынае ўсе дзяржаўныя рэсурсы. А замежнага капіталу не ўдасца прыцягнуць [працяг 4]

 Polskie Radio Białystok
FM 99,4 98,6 104,1 MHz

Радыё Беласток шукае журналістаў у Рэдакцыю перадач для нацыянальных меншасцяў. Ад кандыдатаў патрабуецца вышэйшая адукацыя і дасканаласць ведання беларускай мовы. **Заяўкі ў выглядзе ліста-матывацыі і CV-жыццяпісу можна падаваць да 15 чэрвеня 2001 года.** Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне (085) 744 20 00.

Задаволім кожнае жаданне

Выстава сельскагаспадарчай тэхнікі адбылася ў Орлі 13 мая. З яе апекуном Пятром НічыПаруком, селянінам з Маліннік, гутарыць Міхал Мінцэвіч.

— Хто асноўны арганізатар гэтай выстаўкі?

— Фірма ПОМ-Сервіз з Бельска-Падляшскага (вул. 3-га Мая, 20) вырашыла паказаць машыны, якія прадае і рамантуе. Гэта трактары і сельскагаспадарчыя машыны, якія агрэгатуюцца з імі. Прапануем трактары айчынай вытворчасці і замежныя, напрыклад, італьянскі „Гама Ламбарджыні”, зборка якога праводзіцца ў Любліне. Паказваем таксама машыны Мінскага трактарнага завода магутнасцю ад 32 да 80 к.с., якія збіраюцца ў Нарве. Маём на выстаўцы трактар „Эскарт” з Урсуса і адзін асобнік чэшскага „Зетара”. Прапануем шырокі асартымент машын, напрыклад, плугі з засцерагальнікамі, селякі, поagneвыя культыватары, драбілкі для дрэва, загрузчыкі, размотчыкі — у асноўным для вытворчасці сіласу.

— А якія магчымасці купіць іх селяніну?

— У нашай фірме можам даць крэдыт да 16 тысяч зл. Большыя крэдыты трэба афармляць у банках. Пераважная большасць трактароў, асабліва даражэйшых, прадаецца ў крэдыт. Спецы-

яльнымі крэдытамі карыстаюцца маладыя перспектыўныя земляробы, якія прадставяць банку бізнес-план. Тады можна атрымаць крэдытаванне ў памеры сто тысяч зл. і больш.

— А чым вы займаецеся ў фірме?

— Я працую з кліентам да моманту прыняцця ім рашэння аб куплі, значыць, прапаную машыны і абсталяванне, раскажваю пра іх тэхнічныя якасці і прымяненне ў гаспадарцы. Пазней сябры робяць тэхнічны агляд і давозяць машыны да кліента.

— Ці арлянскія сяляне цікавяцца новымі машынамі?

— Найбольшую цікавасць выклікаюць замежныя трактары, мала ў нас вядомыя. Наведвальнікі аглядаюць іх, пытаюцца пра магчымасці агрэгатавання з айчыннымі машынамі. Аднак сціплыя фінансавыя магчымасці нашых сялян схіляюць іх купляць машыны меншай магутнасці, напрыклад, трактары МТЗ, якія маюць шырокі дыяпазон магчымасцей. Мы супрацоўнічаем са 117 фірма-

мі і можам прапанаваць кліентам усе трактары і машыны. Мы імкнемся задаволіць любое жаданне нашых кліентаў.

— Колькі маладых сялян можна налічыць у Арлянскай гміне?

— Калісьці налічыў я іх 50, але цяпер гэты лік напэўна зменшыўся. У Арлянскай гміне да ўзорных гаспадарак, з адным трактарам і камплектам сельскагаспадарчых машын, трэба залічыць гаспадарку Сцяпана Калішука з Маліннік. Таксама садавод Мікалай Кадлубоўскі з Рыгораўцаў дасягае добрых вынікаў. Ведаю яшчэ іншых земляробаў, якія супрацоўнічаюць з нашай фірмай. Мы ім памагам абнавіць іхні машынны парк, напрыклад, бярем у камісіёнку старую машыну, а выдаем селяніну новую.

— Ці з такой сельгастэхнікой смела можна далучацца да Еўрасаюза?

— Напэўна так, але пад адной умовай: трэба гаспадаркам вызначыць канкрэтны напрамак вытворчасці. Цяпер нашы гаспадаркі шматвектарныя і за пару гадоў стануць ужо перажыткам.

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Адобрылі працу ўправы

У час XXVI Сесіі Рады горада Гайнаўкі, якая праходзіла 27 красавіка г.г., адобрана была праца Управы горада ў 2000 годзе. У мінулым годзе ў горадзе выдаткаваных было 26 мільёнаў 347 тысяч злотых, сярод якіх на інвестыцыі з гарадскога бюджэту выдзелены былі 2 мільёны 170 тысяч злотых. 2 мільёны 220 тысяч на інвестыцыі горада атрымаў з дзяржаўнага бюджэту, а жыхары горада і публічныя работнікі выканалі працу на 908 тысяч злотых. Інвестыцыйныя сродкі выдаткаваны былі, у галоўным, на будову каналізацыйнай сеткі, водаправодаў і дарог.

Бурмістр Гайнаўкі Анатоль Ахрыцюк паведаміў, што адбылася ўжо сустрэча з паслом Беларусі ў справе стварэння Еўрарэгіёна „Белавежская пушча” ды ўзнік рэальны шанец на яго стварэнне яшчэ ў гэтым годзе. Сказаў ён, што спачатку патрэбнае паразуменне самаўрадавых улад Гайнаўскага павета з выканаўчымі ўла-

дамі Свіслацкага, Камянецкага і Пружанскага раёнаў і тады можна будзе выступіць да ўрадаў абедзвюх краін з просьбай стварыць еўрарэгіён. Бурмістр паінфармаваў, што сродкі Даакцэсійнага фонду Еўрасаюза напраўляюцца зараз у еўрарэгіён і калі б стварыць такі на тэрыторыі Гайнаўскага павета, была б магчымасць пакарыстацца дадатковымі сродкамі. А. Ахрыцюк паінфармаваў, што самаўрады Гайнаўскага павета згодны на пашырэнне тэрыторыі запаведніка ў Белавежскай пушчы толькі на плошчу 1 500-1 800 гектараў, а не на 10 тысяч гектараў як прапануюць ваяводскія ўлады. Сказаў ён, што будова крытага басейна ў Гайнаўцы з’яўляецца зараз адной з найважнейшых задач у галіне спартыўных інвестыцый у горадзе; улады будуць намагацца ўвесці яе ў план ваяводскіх інвестыцый. Намеснік бурмістра Міраслаў Мордань раскажыў пра ўдзел каманды гайнаўскіх самаўраднакаў

У Бельску будуець басейн

Зроблены ўжо фундаменты.

— У Бельску-Падляшскім вялікае запатрабаванне на крытыя басейны, асабліва сярод дзяцей і моладзі, якія раней ездзілі плаваць ці на рэабілітацыйныя заняткі ў Беласток, — заявіў бурмістр Андрэй Сцепанюк. — Не бралі мы крэдыту, фінансуем будову са сваіх рэсурсаў. Цяпер наша інвестыцыя ўведзена ў Ваяводскую праграму развіцця спартыўнай базы Падляшскага ваяводства ў 2000-2005 гадах і адтуль разлічваем атрымаць грашовую ўспамogu.

Дамова на выкананне праекта крытага басейна была падпісана ў сакавіку 2000 года, а ўжо ў лістападзе распачаліся першыя будаўнічыя працы. Паводле меркаванняў будова басейна будзе каштаваць 11 мільёнаў 700 тысяч злотых, а яе заканчэнне наступіць у кастрычніку 2003 года.

— Зараз усе працы ідуць па плане, праз месяц будзем выконваць дно галоўнага басейна, — паінфармаваў Ян Лук’янюк, кіраўнік будовы Прадпрыемства водна-інжынерскіх работ „Экаінсбуд”, якое выконвае фундаменты пад будынак.

— Да канца года плануем накрыць увесь будынак і калі знойдуцца сродкі, будзем устаўляць вокны і дзверы, — сказаў Юрый Верамяюк, кіраўнік будовы Будаўнічага прадпрыемства „Польбуд”, галоўнага выканаўцы інвестыцыі.

Да гэтай пары гарадскія ўлады расхавалі на будову 1 мільён 300 тысяч злотых, а ў сёлетнім бюджэце адвалі на гэтую інвестыцыю каля 3 мільёнаў злотых. Нядаўна выступілі з просьбай да фінансавальнікаў басейна да Стараства

ў Бельску-Падляшскім, але не атрымалі яшчэ адказу.

— З-за таго, што басейнам будуць карыстацца калекія асобы, разлічваем на фінансавую падтрымку Дзяржаўнага фонду рэабілітацыі калекіх асоб, — паінфармавала Валянціна Шымчук, кіраўнік Аддзялення інвестыцый і публічных заказаў ды патлумачыла, як будзе выглядаць будынак крытага басейна пасля заканчэння будовы.

У самай вялікай зале будзе знаходзіцца галоўны басейн памерамі ў 12,5 на 25 метраў. Глыбіня басейна — ад 1,2 да 1,8 метра. Збоку будзе размяшчацца малы басейн для навукі дзяцей плавання і рэабілітацыйных заняткаў. У ванне з гідрамасажажам на 6 асоб будуць праводзіцца рэабілітацыйныя працэдурны. Навонкі будынак будзе з’яжджальна даўжынёй у 100 метраў, яе пачатак і завяршэнне будзе ўсярэдзіне будынка. Побач вялікай залы будзе трэніровачная зала са спартыўнымі прыладамі, а далей — зала біялагічнага аднаўлення з салярыем і сухой лазняй. На другім паверсе будзе знаходзіцца крэсла для 100 гледачоў і кавярня з відам на басейн. Будуць таксама асобныя адміністрацыйныя і гаспадарчыя памяшканні, раздзявальні і купальні з душамі. У агульным басейн будзе агульнадаступным аб’ектам, але ў галоўным будучы ім карыстацца вучні Бельска-Падляшскага і навакольных мясцовасцей. У вялікім басейне можна будзе праводзіць спартыўныя спаборніцтвы.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

у чэмпіянаце Польшчы па валеіболе, дзе заняла яна чацвёртае месца. Найлепшым валеібалістам мерапрыемства стаў Марк Антанюк, дырэктар Асяродка спорту і адпачынку ў Гайнаўцы. Прысутны на сесіі стараста Уладзімір Пятрочук сказаў, што I праграма Польскага тэлебачання зацікаўлена правядзеннем у Гайнаўцы ўступнага рэфэрэндуму на тэму ўступлення Польшчы ў Еўрасаюз. Калі б кошты правядзення такога апытання былі невялікія, магло б яно адбыцца ўжо ў верасні г.г.

У пасяджэнні Рады горада прысутнічалі гімназісты гайнаўскіх школ. Вучні Гімназіі н-р 1 (14 асоб), н-р 2 (9) і Белгімназіі (5) увайдучы ў Маладзёжную раду горада, пасяджэнне якой адбудзецца 1 чэрвеня 2001 года — у сувязі са святкаваннем 50 гадавіны атрымання Гайнаўкай гарадскіх правоў. Маладыя радныя будуць разглядаць справы асветы, спорту і адпачынку, будуць гаварыць пра парадак і бяспеку ў горадзе ды задумаюцца як стварыць новыя месцы працы, каб выпускнікі сярэдніх школ і вышэйшых уста-

ноў заставаліся ў сваім горадзе. Старшыня Рады горада Яўген Сачко, які асабіста назірае за ходам падрыхтоўкі да пасяджэння маладых радных, звярнуўся з просьбай да дарослых радных, каб у сваёй працы ўлічылі пастановы Маладзёжнай рады.

Ян Кірылюк, намеснік дырэктара Самастойнага публічнага комплексу аховы здароўя (СПКАЗ) у Гайнаўцы гаварыў аб цяжкасцях і зменах, якія адбыліся сярод працаўнікоў аховы здароўя. Паінфармаваў ён, што зараз у Гайнаўскім комплексе аховы здароўя працуе 619 асоб. Плануецца ў гэтым годзе скарачэнне на 30 асоб, якія пойдучы на ранейшую пенсію або пастаянную дапенсійную ўспамogu.

У канцы пасяджэння радныя прагаласавалі за перадачу гарадскай маёмасці — водаправодаў і каналізацыйнай сеткі вартасцю ў 2 мільёны 257 тысяч злотых і цеплавой сеткі вартасцю ў 454 тысячы злотых — Прадпрыемству водаправодаў і каналізацыі ў Гайнаўцы ды Прадпрыемству цеплавой энергетыкі.

Аляксей МАРОЗ

Хацеў паспрыяць Беларусі!

Ян Сычэўскі, пасля славуэта выступлення на II Агульнабеларускім народным сходзе, 18 мая г.г., калі пакрытыкаваў польскую дэмакратыю і прыватызацыю, і пахваліў беларускія парадкі, стаў героем агульнапольскіх і беларускіх СМІ. Ад выказвання паса адмяжоўваліся лідэры Саюза левых дэмакратаў, дзеячы польскіх і беларускіх дэмакратычных партый, аднагалосна называючы выступленне скандальным.

— У Мінску я пабываў як госць, я не мог крытыкаваць улад, — апраўдваўся ў час прэс-канферэнцыі 21 мая г.г. старшыня ГП БГКТ. — Я паехаў у Мінск не таму, што сімпатызую з урадам Лукашэнкі, а таму што я — беларус. У мяне дзве айчыны — Польшча — якой я грамадзянін, і Беларусь — айчына этнічная. І адной, і другой краіне я хачу служыць як найлепш. Сваім выступленнем хацеў я паспрыяць Беларусі.

Пасол Сейма Ян Сычэўскі дадаў, што сам не мае поўнага ўяўлення сітуацыі ў Беларусі. Аднак з яго назіранняў і вопыту выглядае яна не так дрэнна. лепш як у Польшчы, на той прыклад, развіваецца там жыллёвае будаўніцтва, меншае беспрацоўе, у краіне грамадзяне адчуваюць сябе бяспечна, маюць мінімальнае сацыяльнае забеспячэнне.

— Я гаварыў пра вядомыя ў Еўропе факты, — адзначыў Сычэўскі, — што ў Польшчы распрадаецца заходняму капіталу дзяржаўную маёмасць за 10 працэнтаў вартасці, што ў нас усё больш беспрацоўных, наша вёска стаіць на каленях. Я не крытыкаваў Польшчу, гаварыў

абсалютна праўдзівыя факты, каб перасцярагчы Беларусь перад такімі з'явамі.

Сычэўскі, традыцыйна, усю віну скінуў на мас-медыя, якія ўчынілі над ім „śad czarownic” і пачалі заходзіцца ў сваіх прэсавых мудрасцях. На заўвагу журналістаў, што і беларускае тэлебачанне паказала і пракаментавала ягонае выступленне, Сычэўскі не меў адказу. На пытанне — якую частку беларускай меншасці сабой прадстаўляе, старшыня ГП БГКТ сказаў:

— Нават калі ад мяне ўсе адхіляцца, я не запярэчу сваім выказванням.

Дадаў, што атрымаў сотні тэлефонаў з віншаваннямі і падтрымкай.

— Тэлефанавалі мне не толькі беларусы, — гаварыў Сычэўскі, — мне званілі і дзякавалі таксама палякі-католікі.

Ганна КАНДРАЦЮК

Выступленне Яна Сычэўскага на II Агульнабеларускім народным сходзе:

— Мне балюча, што — перадусім, думаю, па віне Рэчы Паспалітай — суадносіны паміж Рэчай Паспалітай Польскай і Рэспублікай Беларусь не развіваюцца так, як трэба і да гэтай пары іх узровень з'яўляецца, я б сказаў, не зусім цывілізаваным. справа ў тым, што ў нашых краінах праходзіць трансфармацыя — грамадская, эканамічная і палітычная. Праходзяць працэсы прыватызацыі, праходзяць працэсы дэмакратызацыі жыцця. Я даходжу да вываду: калі крытычна ацэньваць гэтыя працэсы, больш у Польшчы, чым у Беларусі, паколькі сітуацыя ў Беларусі

менш мне вядомая, то хочацца сказаць, што акрэсленне дэмакратыі не адназначнае. У Польшчы існуе, думаю, такое акрэсленне, якое сцвярджае, што дэмакратыя — гэта ўлада народа, але пад дыктант другіх дзяржаў. Якіх, я думаю, вы ведаеце. Такім чынам, у сувязі з тым, што ў Польшчы дэмакратыя праходзіць якраз у такім напрамку і ў такім змесце і ў сувязі з тым, што прыватызацыя праходзіла на такой аснове, што, як гавораць даследчыкі, вучоныя, маёнтак быў распрадаваны за адну дзесятую, адну пятнаццатую вартасці рэальнай гэтай маёмасці. І далей. Калі ўзяць пад увагу, больш як 13 мільярдаў унутранага задаўжэння і каля 70 мільярдаў даляраў вонкавага задаўжэння, то мушу сказаць, што перспектывы гэтай

трансфармацыі даволі неадназначныя. Чаму аб гэтым гавару? Таму што не заўсёды такія ацэнкі, якія ўспрымае Польшча і другія краіны ў адносінах да Рэспублікі Беларусь, значыцца, калі Беларусь не паслухмяная некаторым другім краінам, дык яна й не дэмакратычная. Мне здаецца, што трэба было б глыбока застанавіцца над тым, ці сапраўды яно так ёсць. Калі ўлады цэнтральныя Рэспублікі Беларусь не дазваляюць на раскрананне маёмасці народнай, калі ўлады стараюцца, каб прыбытак ішоў на карысць усяго народа, а не прыватных бізнесменаў, а тым больш тым, якія з другіх краін прыязджаюць, аб чым гаварыў спадар прэзідэнт сёння, каб купіць за сімвалічныя грошы маёмасць, выпрацаваную народам. І пасля паяўляюцца такія працэсы, як хаця б у Беластоку, калі завод, у якім працавала шэсць тысяч рабочых, агранічвае zatrudненне да не спаўна адной тысячы, а рэшткі выходзяць, як гавораць па-польску, на зялёную траўку, то паўстае пытанне, які далейшы лёс такой гаспадаркі, які далейшы лёс народа? Колькасць безработнікаў увесь час узрастае, заробкі памяншаюцца.

Гавару аб гэтым, шанюнае спадарства, таму, што сапраўды гаспадарка, адказнасць за народ — справа вельмі скамплікаваная, гэта справа і маральная, я б сказаў, і прафесіянальная. Якраз у гэтым плане вельмі часта ў краінах, якія прыступаюць да трансфармацыі бескрытычна альбо пад дыктант другіх краін, праходзяць такія працэсы, на якія народ перастае мець які-небудзь уплыў.

Хлеб беларускі

Не адным хлебам жывіць чалавеку.

(Евангелле ад Луці: 4,4)

Ян Сычэўскі ў чарговы раз стаў аб'ектам крытыкі, цяпер ужо не толькі беластоцкіх, але і агульнапольскіх мас-медыяў. Абвінавачваюць яго ў неаб'ектыўнай ацэнцы польскай і беларускай дэмакратыі, бо выказаўся ён станоўча пра беларускую, а адмоўна пра польскую.

Ян Сычэўскі мае канстытуцыйнае права на ўласнае меркаванне пра розныя справы, якое не мусіць супадаць або быць падпарадкаванае нейкаму іншаму — гэта неад'емны прынып дэмакратыі. А да такога неардынарнага меркавання маглі яго схіліць балючыя яму падзеі ў польскім палітычным жыцці на працягу апошніх месяцаў.

Шырока вядома, што Ян Сычэўскі стаў паслом Сейма Рэчы Паспалітай не ў выніку набору нейкай прыстойнай колькасці галасоў выбаршчыкаў, а ў выніку назначэння яго ў краёвы выбарчы спісак Саюза левых дэмакратаў кіраўніцтвам гэтай партыі. Яшчэ ў пачатку гэтага склікання поль-

скага парламента лідэр СЛД Лешак Мілер заявіў, што будзе хадайнічаць за адмену краёвага спіска, а пад канец склікання гэтую задуму ўзаконілі палітычныя апаненты СЛД і падпісаў прэзідэнт. Такім чынам рэзка ўпаў шанс Яна Сычэўскага на чарговае паславанне. І няма як вінаваціць за гэта канкрэтную палітычную групіроўку, толькі цэлы палітычны парадак. Гэтак у Польшчы. А вось у Беларусі паслоў назначае прэзідэнт і ў такіх абставінах Ян Сычэўскі меў бы гарантаванае месца ў парламенце. Таму вось ён і хваліць тамашні палітычны парадак.

Можа ўзнікнуць пытанне, ці сапраўды спадар Сычэўскі апынуўся б у чарговым спіску. Назіраючы за яго паводзінамі можна заўважыць, што ён з'яўляецца віртуозам выпрацоўкі даверу ў любога Вялікага Брата для канкрэтных сваіх мэт. Старшыня ГП БГКТ стаў ён дзякуючы даверу ў Аляксандра Баршчэўскага, а паслом Сейма — дзякуючы даверу ў Владзімежа Цімашэвіча. Цяпер выпрацоўвае ён давер у Аляксандра Лукашэнкі, які з'яўляецца шчырым інтэрнацыяналістам і назначае на свае пасады грамадзян любой дзяржавы. Не будзе тады

здзіўленнем, калі і Яна Сычэўскага, у асабоду за польскую крыўду, назначыць нейкім сваім міністрам або дэпутатам.

Цалкам магчыма, што да мінскага выказвання Яна Сычэўскага прычыніліся і іншыя абставіны. Парламентарыі, так як выдатныя спартсмены ці кіназоркі, з'яўляюцца публічнымі асобамі. Клаўдзія Шыфер ці Анна Курнікава захвальваюць шырокай публіцы нейкія вырабы, атрымліваючы, мякка кажучы, ганарары, за якія жывуць цалкам прыстойна. Непрыстойна было б адмаўляць Яну Сычэўскаму права на рэкламу, у тым ліку і права на рэкламу дэмакратыі Лукашэнкавага вырабу. Паводзіны спадара Яна згодныя з законам, а дакладней — з указам н-р 8 прэзідэнта Лукашэнкі ад 12.03.2001 г. пра замежную дапамогу беларускім палітычным суб'ектам. Калі б наш пасол Сейма дапамог, нават адзін раз, нейкім апазіцыянерам, праекты якіх скіраваны на змену палітычнага парадку ў Беларусі, іх палічылі б злачынцамі і маглі б згодна пункту 5.3 згаданага закона пакараць штрафам у памеры двухсот мінімальных беларускіх месячных зарплатаў кожнага, а яго самога выдварыць з Беларусі. Дзвесце

месяцаў — гэта амаль семнаццаць гадоў без зарплаты, без хлеба. Ян Сычэўскі, згадваючы пра польскае беспрацоўе, не мусіць турбавацца пра беларускія, не толькі палітычныя, будні. Ён не стаў злачынцам і не пазбавіў беларускіх апазіцыянераў хлеба, а прыстойна дапамог Лукашэнкавай дэмакратыі.

Ян Сычэўскі сваімі паводзінамі задзівіў польскае грамадства. Некалькі месяцаў назад тое ж грамадства задзівіў іншы пасол Сейма — Габрыель Яноўскі. Пасол Яноўскі апраўдваўся, што ў ягоны арганізм нехта ўвёў адмысловыя рэчывы, якія і выклікалі тыя ягоныя паводзіны. Варта мець у полі зроку тое, што і з паслом Сычэўскім магло здарыцца падобнае. У дзяржаве грамадзяніна Лукашэнкі прымяняліся такія прыёмы ў адносінах да важных асоб, пра што сведчаць успаміны кіраўнікоў савецкіх спецслужбаў. Беруту, Готвальду, Тарэзу, Тальяці пашкодзіла савецкая гасцінасць. Ян Сычэўскі вярнуўся жывы і здаровы і трэба мець надзею, што будзе надалей змагацца за тое, каб польскія журналісты мелі хлеб. А беларускія — прэзідэнта Лукашэнку.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Праблемы эканомікі Беларусі

[2 *працяг*]

з-за неспрыяльнага прадпрымальніцтва клімату.

40% насельніцтва Беларусі лічыць прыватны сектар эфектыўнейшым за дзяржаўны, аднак столькі ж людзей адносіцца адмоўна да прадпрымальнікаў. На элементарным узроўні створаны рыначны механізм — цяпер у Беларусі паўмільёна прадпрымальнікаў, з якіх 30% хоча прытрымоўвацца свайго бізнесу. Аднак 40% прадпрымальнікаў не ахоўваецца законам, а 30% — часткова; на сённяшні дзень няма ў Беларусі вярхоўнасці закону. Многія людзі хочучы выйсці на прыватную дзейнасць, але пера-

шкаджае ім шматлікасць абмежаванняў, напрыклад, трэба атрымаць ліцэнзію на кожны выраб, а пра гэта фармальна вырашае чыноўнік, а фактычна — хабар яму. Існуе доўгі пералік льгот таў прадпрымальнікам, аднак актыўнасць бюрократаў зводзіць тыя льготы ў нішто. Дзяржкантроль можа правяраць усё і ў 2000 годзе 99% усіх правяраных прадпрыемстваў былі пакараны штрафнымі санкцыямі.

У Беларусі на працягу сямі гадоў напалову паменшала колькасць банкаў. Ліквідаваны былі неплацежаздольныя банкі, галоўным чынам прыватныя і кантраляваныя дзяржавай, але створа-

ныя „капіталістамі лацінаамерыканскага тыпу”, якія даводзілі банкі да банкруцтва. Праблемай, не толькі банкаў, з'яўляецца неспрактываванае на канкурэнтным рынку савецкае кіраўніцтва, якое трэба замяніць менеджэрамі.

Банкаўская сістэма Беларусі, накіраваная на фінансаванне дэфіцыту ўрада, банкаў і прадпрыемстваў — неэфектыўная. У банкі ўкладзены, у форме ашчаднасці грамадзян, грошы вартасцю каля 250 мільёнаў долараў, а на людзях, паводле ацэнак, знаходзіцца каля 2 мільярдаў долараў. Грошы ў банк нясуць галоўным чынам бедныя пенсіянеры, а багатыя ўносяць свае грошы ў рызкоўную цэневую эканоміку, ад якой адсотак 2-5% у месяц.

Трывожыць дэмаграфічная структу-

ра ў Беларусі. Дзесяць гадоў назад пяцёрых работнікаў абяспечвала траіх пенсіянераў, сёння траіх работнікаў абяспечвае двух пенсіянераў. За згаданыя дзесяць гадоў у Беларусь прыехала з Расіі 250 тысяч пенсіянераў, а з Беларусі выехала 300 тысяч чалавек у працаздольным узросце. За восем гадоў насельніцтва Беларусі паменшала на 320 тысяч чалавек, а лік працаздольнага насельніцтва ў 1988-99 гг. паменшаў на мільён чалавек. Колькасць жанчын у радзільным узросце перавышае на 700 тысяч колькасць мужчын-равеснікаў. Большасць мужчын не дажывае пенсіянерскага шасцідзясяцігадовага ўзросту; сярэдняя працягласць жыцця ў мужчын — 56 гадоў, у жанчын — 74 гады.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Літаратурна-мастацкая старонка (496)

Анёлак

Ён яе бачыў як ікону. Святую, недаткнёную. У нейкім святочна-мройлівым святле, якое струменілася ад аблічча, выпуклага ілба, рук, аголенай шыі, адзення, найчасцей блакітнага, павеўнага. І голасу ціхага, неназойлівага, калі нават упарцілася ці дамагалася чагосьці. А Анэта, адчуваючы ягонае абагаўленне, карысталася ім без сумненняў. Гэтак жа ж навучыла яе маці, Марынка: „Бяры, калі ўдасца, ад кожнага, а выбяры найбагацейшага, усё ж таго ж, каб за табою свету не бачыў! І ўмей гэта рабіць, каб быў упэўнены, што толькі ён — сапраўды найлепшы ў свеце!”

А чаму ж і не Адам, не найлепшы ён? Школу мае, працу, статны, прыгожы, закаханы? Паглядзела Марынка: праўда, фэйны, маладзейшы ад яе самое на дзесяць гадоў. Ды не, не настолькі багаты і стары, каб, выйшаўшы за яго, смерці хуткае дачакацца ягонае. Але дзе знойдзеш старога, даходзячага пенсіянера, як хоць бы той Джонсан што з Джонсанам з тае мыльна-шампуневаліўкавай суполкі! Абы сакратарка ці нянька са „старога краю” зусім яго апуштала, і перад сконам шлюб з ёю ўзяў! Усё на салодкую Баску запісаў, хоць меў дзяцей, здаецца, трое, з першай жонкай, ну, што з ёю быў развёўся. Ну, судзіліся, крыху паадсуджвалі, але што мае, то мае. І нестарая яшчэ сама. І хутка ў тых амерыканцаў — трымаюць пры жыцці старога, а потым — раз і адключаць тыя ўсе апараты, якія за яго дыхаюць... Або такі тухляк дасца замарозіцца. Ну, хай і замарожваецца, абы жывым жыць даў.

Анэту сама Марынка выхоўвала. Жыцця не мела ні за мужам, ні адна. То хоць хай малая пажыве як чалавек. І хай грошы мае. Бо без грошай — ні кроку. І без школы таксама. Але для школы трэба галаву мець. На матуру Анэце галавы хапіла. Ды нават па тэхнікуме — дзе тую працу знойдзеш?

Алесь Філіповіч Дабранач

*Хто памірае ў сьне — не памірае,
а проста не вяртаецца назад,
апошняе, што чуе ён — „дабранач”,
і кажэ сам, а што-ж яшчэ казаць
пад зорнай коўдрай ночы, як ня знаеш,
што словы тыя — памінальны звон,
не — урачысты звон, што ўжо лунае
над несканчоным таямнічым сном.*

*Хто памірае ў сьне, той застаецца
ў той казцы, дзе каўток жывой вады
ніколі не спатрэбіцца, бо сэрца
свайё не адцураецца хады,
ён застаецца зь вечнасьцю сам-насам
самотным птахам, прагным да аблок,
ня сыціснутым прастораю і часам,
тым больш цялесным суджаным сілом.*

Алесь Філіповіч нарадзіўся ў 1972 г. у вёсцы Пірагі Дубровенскага раёна. Вучыўся на філфаку БДУ. Зараз — журналіст.

Асабліва па хімічным. Што, хімікі па-трэбныя? То ж нават пасля універсітэтаў бегаюць з біяграфіямі па фірмах, і няма! Няма тае працы! Тую працу ў прыватнай фірме страціў таксама і Адам. І рашыў выбрацца на Захад. І пад апеку свае матулі прывёў далікатную сваю нарочную. Спадабалася яна матцы Адамавай. „Відаць адразу, што ты дзяўчына з добрае сям’і, умееш сябе паводзіць, з густам!” — паглядзела на Анэцін светлы твар Адамава маці. „Буду для яе як родная мама!”

Запрасілі Марынку знаёміцца з будучай сванькай. Дагаварыліся. Пасля Адама з’ехалі ў Нямецчыну і Марынка. А Анэта засталася пад апекай Ірэны.

Запрасіла Ірэна да сябе Анэту на працу. Старыя працаўніцы маюць абавязак прыводзіць новыя твары. Праца чыстая, гігіенічная. Грошы, казалі, някепскія, не трэба швэндацца па вуліцы. Элегантнае адзенне. Званкі, таксі. Маеш палову грошай з заробленага і ахову салідных мужыкоў. Жыць могуць разам у Ірэны, каб нагляд над усім мець, каб у крыўду не далі дзяўчыну. А папулярнасць Ірэна мела не горшую за маладых дзявок, з добра захаванай красой; жартам казалі: „Каждая патвора знайдзе свёго аматара”. Анэта, урэшце пры грашах, не магла дачакацца свайго любага.

— Яна нявартая цябе! — пазваніла Ірэна сыну. — Ведаеш, дзе яна працуе? Калі табе спатрэбіцца, дык аформі работу ёй у Гамбургу, ведаеш дзе.

— Твая маці не лепшая ад мяне! Старая прастытутка! — сказала Анэта Адаму. Сядзелі ў беластоцкай кавярні. Ён не глядзеў на ейны салодкі профіль, на вялікія блакітныя вочы абведзеныя тушшу, якая не распускаецца ад слёз.

— Таго я па табе не спадзяваўся.

— А што мне было рабіць... Твая маці мяне туды завяла...

— Я не спадзяваўся таго, што ты так яе назавеш! Як такія словы могуць праціснуцца праз твае вусны! Ужо лепшая твая Марынка! Яна прынамсі жыла са мною адным.

Міра ЛУКША

Анталогія краялюбнай паэзіі „белавежцаў”

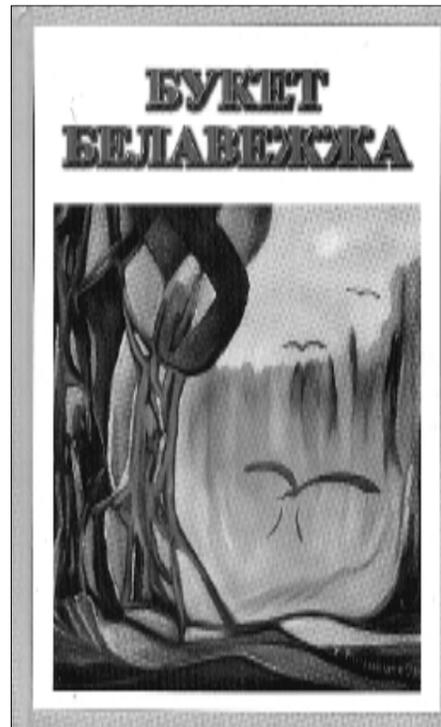
Летні „Букет Белавежжа”

Выйшла наймацнейшая кніга „Белавежы” за ўсё яе саракатрохгоддзе, а саракапяцігоддзе беластоцкага беларускага літаратурнага руху пасля вайны. У „Бібліятэцы «Белавежы»”, заснаванай у 1990 годзе, кніжка трыццаць шоста. *Букет Белавежжа** рыхтаваў Георгій Валкавыцкі, упрыгожыла малюнкамі, як жа ж іначай, белавежанка Тамара Тарасевіч, цяпер жыхарка ЗША. Усіх тых, якіх ядналі ніўскія літаратурныя гоні, таксама развела па свеце. Адны да гэтай пары дзеля падтрымкі хоць бы і самога духа публікуюцца на беларускіх старонках, бо белавежская арганізацыя трымаецца не на аднасці ўзросту, лёсу, тэматыкі твораў а нават настрою сяброў і прыхільнікаў. Папраўдзе, кожны з аўтараў — індывідуальнасць, а індывідуальнасць не любіць, каб яе раскладвалі па палічках. І „Белавежа” ўжо не літаратурная школка, дзе кажуць як і пра што пісаць. Гэтак, здаецца, і за ўсю гісторыю нашага тут літаратурнага руху не было — вучоны ў літаратуры „бацька” не стаў з бізуном, не загадаў, не крэсліў на свой капыл, а семінары больш былі сустрэчай розных індывідуальнасцей, густаў, тэмпераментаў. Мо таму і „Белавежа” ўсё жывая...

Ну і той „бацька” ўсё не дзед — розныя ідэі яму „па галаве ходзяць”, маладыя ў яго думкі ў той Белавежы, у якую вярнуўся, і ўрэшце нацешыцца можа тою красою. І яшчэ раз пераглянуў тую красу адбітую ў вершах ніўска-белавежскіх аўтараў. І ўвечавець замарыў іх у кніжачцы маленькай, усё ж, букетнай. У адной жмені — столькі кветак! І сціплы рамонак, і вытанчаная лілея, шыпышына калючая, і валюшка... І дубовы крамяны ліст з галінкай бярозы... І хоць хто скажа, што не хапае тут некаторых аўтараў (я, напрыклад, далучыла б яшчэ, м.інш., Уладзіміра Дарашкевіча), збіральнік „букета” меў выбар. Бо букет той, хоць кіпучы ад пахаў і колераў, не мог быць мятлой абы-як складзенай у пук або звязанай пярэвяслам: абы больш, абы ўсіх, хто паказаўся хоць адным цікавым вершам.

„Анталогія ў перакладзе з грэцкае мовы значыць букет кветак, а дакладней збіранне іх, — зазначыў Георгій Валкавыцкі. — Вось і наспеў час збору паэтычнага суквецця. Мінае сорок пяць год белавежскага прарастання. Адбывалася яно пад уздзеяннем магутнай сілы — любові да роднага: **мясцін, дому, слова**. Святым пачуццём прасякнуты і дароўны «Букет». Многіх дарцаў няма ўжо сярод белавежскай сябрыны. Хто адышоў у нябыт, хто — у невядомасць. Белавежжа расхінула ся ва ўсе бакі. Цяпер наступае згушчэнне. Ці яно прынясе новую якасць і ў адносінах да роднага?”

Аўтараў 54. Ад 1891 г. нараджэння (Тодар Грушка) да 1975 (Анна Шым-

чук). Ад Агніі да Сакрата Яновіча. Георгій Валкавыцкі, сабраўшы тое што лічыў вартым, пайшоў іх слядамі. І ягоная „Расадная россып” не менш важная частка зборніка, чым збор прадстаўленых твораў. У кароценькіх „даведках” (часам нялёгка было рэдактару і раскарэціць аўтараў, хоць, здавалася б, няма для яго таямніц ды сакрэтаў, нават калі хтосьці з нашых сучаснікаў хоча штосьці схаваць — ён настолькі „доўга жыве” і мае добрую памяць, што гэта можа быць і небяспечным) паведамляе нас, хто ёсць аўтар, калі ён нарадзіўся (ды памёр, калі пра гэта вядома), ёсць пару слоў пра творчасць, і падаецца крыніца паходжання верша. Гэта найбольш каштавала рэдактарскае працы. Уведзены таксама змены, як, у выпадку Міколы Базылюка (Міколы Дварэцкага, які пры жыцці мяняў свае біяграфічныя звесткі, напрыклад, месца нараджэння; справу высветліла Лена Глагоўская ў публікацыі ў „Ніве”).

Што кніга „наймацнейшая” з усіх белавежскіх публікацый, даведацца можна таксама ўзяўшы яе ў далоні. Моцны пераплёт, цвёрдая аж да сталёвасці лакаваная каляровая вокладка з малюнкам Тамары Тарасевіч. Мы там усе, разам з нашым духам. Малюнкі Т. Тарасевіч, індывідуальнасць якой параўноўваюць у той Амерыцы з творчасцю Паўла Клі, Ганны Кіш, Язэпа Драздовіча, лічаць яе іхняй прадаўжальніцай, макаткава-утапічнай, разбушавана-фантастычнай ды сентыментальна-мройняй — падкрэсліваюць той духпах „зёлак чудатворных” (як з верша Юркі Геніюша) нашага зборніка.

Міра ЛУКША

* *Букет Белавежжа. Анталогія краялюбнай паэзіі „белавежцаў”*, Бібліятэча „Белавежы”, Беласток 2001, сс. 97.

Іланта РУТА

Памятай

*Ён кажэ:
— Памятай мяне, калі
глянеш у неба ноччу.
Памятай мяне, калі
ў летні дзень глянеш у раку.
Памятай мяне, калі
на паліцы ў ваннай
не знойдзеш маёй зубной ічоткі.
Гэтак скажэ,
калі выйдзе з дому,
а дзверы за ім удараць.
У тваё сэрца.*

Марыя БАЗЫЛЮК

* * *

*перайдуса
мо спаткаю вас зноў
мае лёгкія
птушкі
палётаў
і вярнуся
весялей
каб разменьваць
— дробнае
на дробнае —
глебы растаў*

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Вакальны калектыў з Нараўкі.

„Журавінка” з Бельска-Падляйскага.

Беларуская песня 2001

Як спяваюць школьнікі

Цэнтральныя элімінацыйны конкурс „Беларуская песня 2001” для вучняў пачатковых школ і гімназій адбыліся 18 мая ў Гмінным асяродку культуры ў Нараўцы (Гайнаўскага павета). Прыняло ўдзел у ім 8 салістаў, 4 дуэты і тэрцэты ды 9 вакальных і вакальна-інструментальных калектываў (разам больш за 120 асоб). Агляд закончыўся ў загадзя прадбачаным

часе трох гадзін. Выканаўчы ўзровень падсумавала журы: Ала Каменская, Уладзімір Сахарчук і Мікалай Мязэнны. Мерапрыемства прайшло паспяхова. Было яно вельмі добра падрыхтаванае. У арганізацыю яго актыўна ўключыліся апрача Валянціны Ласкевіч з Галоўнага праўлення БГКТ, яшчэ войт Нараўчанскай гміны — Мікалай Павільч і дырэктар Гміннага

„Лісічкі” з Ласінкі.

асяродка культуры ў Нараўцы Андрэй Скепка.

З круга салістаў: з 0-III класаў першыноство заваявала Эва Шаранос з Пачатковай школы н-р 3 у Бельску-Падляшскім, а другое раўнапраўнае месца занялі Юльяна Дораш з бельскай „тройкі” і Мілена Каральчук з нулявога класа ПШ у Нараўцы (была яна наймалодшай удзельніцай песеннага конкурсу); у катэгорыі IV-VI класаў — Юліта Назарка з ПШ н-р 6 у Гайнаўцы заняла першае месца, а Марта Бабулевіч з бельскай „тройкі” і Мар’юш Лясота з пятага класа ПШ у Нараўцы — раўнапраўнае другое месца ды ў катэгорыі гімназійных класаў першае месца падзялілі Анна Каральчук з Нараўкі і Эвеліна Карчэўская з Гімназіі н-р 3 у Бельску-Падляшскім.

Сярод дуэтаў гімназістаў найлепш адрэкамендавалі сябе: Анна Каральчук і Карнэлія Внук з Нараўкі — першае месца, Эвеліна Карчэўская і Сава Астапчук з Гарадка — другое месца ды Паўліна Пашко і Бэата Мінько з Нарвы — трэцяе месца.

З вакальных і вакальна-інструментальных калектываў у катэгорыі 0-VI класаў пачатковай школы пераможцам стала „Журавінка” з Бельска-Падляйскага, а калектыў Нарваўскага асяродка культуры заняў трэцяе месца.

Сярод гімназійных вакальных калектываў першыноство заваявалі „Лісічкі” з Ласінкі, другое месца падзялілі вакальны калектыў з Нараўкі і „Спяваючыя ноткі” з Гарадка,

Юліта Назарук з ПШ н-р 6 у Гайнаўцы.

Слон

Слон? Які ён?
Слон вушасть!
Слон — хвастаты,
Ён — як слон!

У слана галава — як булава!
Вушы — лапухі!
А якое тулава?
А жывоц — во які!
А спераду што ў слана?
Хобат — труба!
Біўні-зубы два тырчаць.
А чым будзе слон махаць?
Хобатам улева, управа,
І для працы, для забавы.
Хвастом тонкім махне слон
(Зразумела, ззаду ён).

Асцярожна ходзіць слон,
Хоць вялікі ён, як... слон.

Падымі ты, слонік, ножку,
Хтось бяжыць тут па дарожцы!
Мураш ягадку дадому
Сыночку нясе малому.
Адступіся ты набок,
Бо пакрыўдзіш незнарок.

Міра ЛУКША

Мая Бабуля

Я чакаю Цябе,
Калі прыедзеш да мяне.
Ты мая Бабуля —
Мая каханая Юля.

Раман ЛУШЧЫНСКІ,
IV „б” кл. ПШ н-р 3
у Бельску-Падляшскім

а трэцяе месца заняў вакальны калектыў з Гайнаўкі.

Вылучэнні атрымаў тэрцэт: Эвеліна Карчэўская, Сава і Міхал Астапчукі з Гарадка ды вакальны калектыў з Чыжоў і вакальна-інструментальны калектыў з Гімназіі н-р 3 у Гайнаўцы.

Тэкст і фота
Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Мар’юш Лясота з ПШ у Нараўцы.

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Францішак Скарына

Кнігі з Пражскай друкарні

Доктар медыцыны мог пайсці прыдворным лекарам да каго-небудзь з уладароў і жыць пад ягонай абаронаю заможна і шчасліва. Але думкі Скарыны былі пра іншае. Так, ён будзе змагацца з хваробамі, што нярэдка спусташаюць на Бацькаўшчыне вёскі і цэлыя гарады. Але яго найбольш непакоіла духоўнае здароўе народа. На ўсход ад Вялікага княства Літоўскага мацнела ваяўнічая Маскоўская дзяржава, што прагнула захапіць беларускія землі. На захадзе была Польшча, якая таксама разлічвала пазбавіць нашых продкаў незалежнасці.

Скарына разумее, што наперадзе ў Беларусі цяжкія выпрабаванні. Каб умацаваць дух народа і ягоную веру ў свае сілы, вучоны палачанін паставіў даць землякам шмат мудрых кніг на зразумелай кожнаму мове. У многіх еўрапейскіх гарадах ужо існавалі друкарні. Кнігі не трэба было перапісваць. Іх хутка і прыгожа друкавалі на адмысловых друкарскіх варштатах.

Францішак Скарына пазнаёміўся з дасведчанымі друкарамі і ўзяўся старанна вывучаць іхняе майстэрства. Ён напісаў на Бацькаўшчыну лісты і папрасіў багатых людзей дапамагчы яму грашыма, каб набыць паперу, фарбу ды іншыя патрэбныя

рэчы. Пачаць выданне сваіх кніг ён намерыўся ў сталіцы Чэхіі горадзе Празе, сярод блізкага па мове і прыязнага да беларусаў народа.

6 жніўня 1517 года Францішак Скарына выдаў сваю першую кнігу. Яна называлася „Псалтыр”. Услед за ёю ён надрукаваў у Празе яшчэ дваццаць дзве кнігі. Усе яны былі часткамі старажытнай кнігі — Бібліі. Скарына сам перакладаў яе на зразумелую беларусам мову.

Да сваіх кніг доктар Францішак пісаў прадмовы і пасляслоўі. Ён тлумачыў, што Біблія — не толькі святая кніга пра Бога, але яшчэ і каштоўны падручнік у самых розных навуках.

У творах, што выходзілі з-пад ягонага пяра, Скарына вучыў землякоў любіць радзіму так аддана, як птушкі любяць свае гнёзды, і бараніць яе, як пчолы бароняць свае вулі.

Кнігі Францішка Скарыны былі першымі друкаванымі выданнямі не толькі ў беларусаў, але і ў іншых усходнеславянскіх народаў. Таму вучонага палачаніна называюць беларускім і ўсходнеславянскім першадрукарам.

Першая друкаваная кніга ў расійцаў з’явілася амаль на пяцьдзесят гадоў пазней за нашу.

(працяг будзе)

Шчасце

Людзі шчасце маюць,
А не ведаючы,
Не раз яго адкідаюць...
Не раз думаў паэт,
Каб тое шчасце ў слова ўзяць,
Але нават і паэту
Не ўдасца праўду напісаць.

Марта Купчук,
II „б” кл. Гімназіі ў Нарве

Я чакаю

Прышла вясна,
радасная пара,
прывнесла нам многа кветак —
зацвілі ўсе сады, палаткі,
бэз фіялетавы...
А я чакаю лета.

Раман Лушчынскі,
IV „б” кл. ПШ н-р 3
у Бельску-Падляшкім

Незвычайны ўрок

12 мая г.г. у нашу школу прыехала з Гданьска спадарыня Лена Глагоўская, па прафесіі гісторык. Мой V „д” клас і I „ц” Гімназіі мелі нагоду ўдзельнічаць у гэтай сустрэчы. Расказ нашай гасці быў вельмі цікавы. Пані Лена расказала нам пра слаўных беларусаў Беласточчыны, якія прымалі ўдзел у адраджэнні Беларусі, у пачатку XX стагоддзя. Мясце найбольш зацікавіла постаць Івана Краскоўскага. Былі гэта людзі з нашых беларускіх вёсак, а я раней думала, што жылі тут толькі неадукаваныя людзі. Колькі добрага яны зрабілі для Беларусі! Яны стараліся, каб іх айчына адраджалася. Стараліся, каб не загінулі яе культура і традыцыі. Некаторыя аддалі нават сваё жыццё, каб Беларусь у гэты цяжкі перыяд заіснавала. На гэтай сустрэчы я даведалася пра вельмі цікавыя гістарычныя факты з нашай зямлі, пра якія я ніколі раней не чула. Я хацела б, каб было больш такіх сустрэч у нашай школе.

Аляксандра Дораш, V „д” клас,
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшкім

Усе людзі, пра якіх расказвала пані Лена, паходзілі з Бельска-Падляскага і навакольных вёсак. Выхадзец з Бельска быў, напрыклад, слаўным архітэктарам у Мінску. Многія былі настаўнікамі, найчасцей у прыватных школах, таму што іх было тады найбольш. Некаторыя факты я не зразумела, але сустрэча са спадарыняй Ленай была вельмі цікавая і мілая.

Марта Федарук, V „д” клас,
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшкім

Была гэта, хіба, найцікавейшая сустрэча, у якой я ўдзельнічала да гэтай пары. Усе вельмі ўважліва слухалі расказ пані Лены, нават мае непаседлівыя сябры. Пад канец сустрэчы нашы старэйшыя сябры падарылі пані Лене букет ружаў.

Калі іншыя вучні хочуць даведацца шмат цікавага пра нашых слаўных продкаў — няхай паслухаюць расказ пані Лены.

Вялета Даншэўская, V „д” кл.,
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшкім

Вершы Віктара Шведа

Круціцца Зямля вакол Сонца

Настаўнік вучням паясніў,
Што ў падарожжы векавым
бясконцым
Нашая Зямля, што Бог стварыў,
Круціцца заўсёды вакол Сонца.

Пытанне тут пачулі Васіля:

— Даведацца мы безумоўна
хочам,
Вакол чаго нам круціцца Зямля,
Калі яна вандруе цёмнай ноччу?

Жэня паспрабаваў варэння

— Чаму ты, неслухмяны Жэня,
Рукі ўпіхаеш у варэнне?
Рукі твае заўжды поўны бруду?
Хто будзе есці такую паскуду?

— Са слоіка ў шафе я толькі, мама,
Паспрабаваў варэння рукамі,
Паласавацца хацелася крышку,
Ды не папала мне ў рукі лыжка.

Эвеліна Карчэўская з Бельска-Падляскага.
Фота Янкі Целушэцкага

Сардэчны талісман

Словы: Аня САДОЎСКАЯ, Эвеліна КАРЧЭЎСКАЯ.
Музыка: Эвеліна КАРЧЭЎСКАЯ.

Каханне — талісман
Ад лёсу падарунак,
Гарачы бляск кахання,
Шчаслівы лёт да зор.

Шчаслівым чалавекам,
Магутным зробіць усё.

Любоў такая справа,
Што ўзнясе цябе,

Прывеў: Любоў нясе ўгару
І цешыць кожны момант.
Каханне — талісман.
Гарачы лёсу дар.

Чаму?

Сонца свеціць.
Птушкі спяваюць.
Лес шуміць.
Чаму?
Чаму я адыходжу,
Калі сэрца мне кажа,
Што трэба застацца.

Спрабаваць жыць.
Нанова.
Ведаю. Мо гэтак не трэба.
Але ніяк не магу
Зрабіць лепш.

Іаанна КАНАНЮК,
II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Польска-беларуская крыжаванка № 22

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

	Chinskie imię		Ludwik...*		Książka	▼	Tkacz	Ar	▼
	Pasek				Jan				
Zegar	▼	Don	Znak	▼	Bur- sztyn	▶			
▶		▼	▼					Usta	As
Słońce	▶							▼	▼
Ganek					Góra	▶			
▶					Odpady od czesania	▶			
		Kino	▶					* ... bohater powstania listopadowego	

Адказ на крыжаванку н-р 18: Сказ, мятла, родны, бародка, заранка, сад, азон. Бас, мора, рад, трон, лодка, адказ, крыкун.

Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі: Павел Семянюк, Каміля Федарук, Іаанна Трафімюк і Раман Лушчынскі з Бельска-Падляскага, Уля Бенедычук, Андрэй Паўлічук і Юстына Астапкевіч з Нарвы, Кася Філіпкі з Дубін. Віншуем!

Паказаць як жылі беларусы

Каля ткацкага станка Марыя Аўласюк і Надзея Ляўчук.

[1 & працяг]

вацца стары посуд і хатнія прылады. Частка каморы будзе перароблена на ванную. Драўляная лесвіца вядзе на гарышча, дзе знаходзіцца выстаўка фатаграфій з конкурсу „Драўляная архітэктура рэгіёна Белавежскай пушчы”, арганізаванага ў Белавежы. Побач здымкаў — калаўроткі, на якіх прадзе зімой цёця Надзя.

Паказаць як карысталіся прыладамі

Самыя вялікія турыстычныя атракцыёны будуць у хлёчыку, дзе стаялі конь і карова, а зараз знаходзіцца ткацкі варштат і сталярня. Апрача даўніх стругаў і раскінутых стружын знаходзяцца там часткі вітранак і нарожнікаў. Нядаўна памянлі іх на хаце, выкарыстоўваючы ўзоры з Войшкаў, бо ў самім Новабэразове нарожнікі рэдка сустракаюцца. Калі пераходзім у ткацкі варштат, Марыя Аўласюк пачынае складваць старыя кросны, тлумачачы, што называюць бёрдам, нічальніцамі, чаўнаком ці цэўкай. Пасля разам з цёткай Надзеяй жанчыны паказваюць як карыстацца ткацкімі прыладамі. У кутку стаяць гаршкі і спадарыня Марыя пачынае аповед пра падрыхтоўку ежы і пячэнне хлеба.

— Вось такія жанчыны патрэбныя,

каб паказаць турыстам як калісь карысталіся кроснамі ці іншымі прыладамі. Гэта больш зацікавіць прыезжых чым самыя экспанаты, — з радасцю заяўляе Ева Мароз і расказвае, як з мужам Андрэем, сябрам Славамірам Каўмыкавым і нанятымі работнікамі працавалі, каб прывесці ў парадак хлёчык і хату. Пасля прапануе прайсці ў клуню.

У старым драўляным гумне стаяць даўнія сячкары і вейка, а на сценах развешаны фатаграфіі Евы і Андрэя Кэчынскіх з выстаўкі „Драўляныя цэрквы Беласточчыны”. Хутка паедуць яны ў Румынію на выстаўку, якая адбудзецца пад патранатам патрыярха Феакціста. Паміж клуняй і хлёчыкам расце малады сад.

— Пасадзілі мы „славянскія” разнавіднасці яблынь: антонаўкі, крэнсэлькі, каштэлі, малінаўкі і добра было б упусціць сюды карову і авечку, каб і яны былі турыстычным атракцыёнам. У старым садзе паставім вуллі з саломы і шкла, каб можна было глядзець працу пчол і развіццё пчалярства, — заяўляе мая субяседніца. — Спадзяемся, што ў хуткім часе закончым рамонтныя працы і пачнем прымаць большую колькасць турыстаў.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Распачаліся фэсты БГКТ

Як у мінулых гадах, так і ў гэтым у маі распачаліся народныя беларускія фэсты на Беласточчыне, арганізаваныя Галоўным праўленнем БГКТ і ўладамі паасобных гмін. І зноў людзі сустракаюцца з беларускай песняй, музыкай і іх выканаўцамі, якія хаця часткова заспакояць іх духоўныя патрабаванні.

20 мая адбыліся першыя два канцэрты ў прыгранічным Новым Двары і ў Дуброве-Беластоцкай, што ў Сакольскім павеце. У Новым Двары мерапрыемства адбывалася ў мясцовым клубе. З прывітальным словам выступіў воіт гміны Казімеж Богуш. Затым папрасіў ён узяць голас старшыню ГП БГКТ, пасля Сейма Яна Сычэўскага. Ён, між іншым, падкрэсліў, што вёскі Беласточчыны бяднеюць з-за неспрыяльнай сельскагаспадарчай палітыкі дзяржавы. Але затое яны багатыя духоўна, бо людзі чакаюць фэстаў і да іх патрабаванняў мясцовыя ўлады ставяцца з належнай павагай. У Новым Двары ў гэты дзень адзначалі свята мясцовага пажарніка, якія з вялікім задавальненнем прыйшлі паслухаць выступленні беларускіх самадзейнікаў. Удзельнічалі ў канцэрце старшыня Гміннай ра-

ды Гжэгаж Скурскі, кіраўнік клуба Кшыштаф Хайнацкі ды камендант Гранічнай аховы Міраслаў Малявіцкі. А выступілі — „Крыніца” з Беластока, пад мастацкім кіраўніцтвам Віктара Маланчыка і „Рэчанька” з Козлікаў, якім кіруе Ала Каменская.

Згаданыя калектывы з аднолькавым рэпертуарам выступілі і ў Дуброве ў мясцовай кіназале.

„Крыніца” пачынала канцэрты папулярнай песняй „Сёння ў нашай хаце свята”. Усе нумары праграмы цёпла ўспрымаліся публікай, асабліва выступленне Уладзіміра Іванюка — сольнае і ў дуэце з Любай Гаўрылюк. Яна пяс і ў „Крыніцы”, і ў „Рэчаньцы”, якой была заснавальніцай. Варта падкрэсліць і тое, што „Рэчанька” ўзбагацілася новымі песнямі. Упрыгожыла яна свой рэпертуар увядзеннем танцаў. Заканчваліся канцэрты папулярнай ужо песняй „Чарка на пасашок...” Неабходна звярнуць увагу на анекдоты Любы Гаўрылюк, з якіх людзі маглі ўдзельнічаць.

Канцэрты вяла сакратар ГП БГКТ Валянціна Ласкевіч.

Міхась ХМЯЛЕЎСКИ

Запісы эмігрантаў

У свядомасці большасці беларусаў, якія пражываюць на сваёй зямлі, наогул няма амаль ніякага ўяўлення пра праблемы суродзічаў, якія вымушаны былі пакінуць Бацькаўшчыну і эміграваць у другія краіны. У пачатку дзевяностых гадоў, калі пачала нараджацца беларуская дзяржаўнасць, у Мінску кантактамі з эміграцыйнай адводзілася шмат увагі. Некаторыя эмігранты ўпершыню, пасля дзесяткаў гадоў адсутнасці, атрымалі магчымасць пабачыць родныя вёскі і мястэчкі ў Беларусі. Багатая літаратура, створаная беларусамі ў Амерыцы і Заходняй Еўропе, стала даступнай беларускім даследчыкам. Аднак разам з пачаткам царствавання Лукашэнкі беларусы нанова пачалі ўцякаць са сваёй краіны, а ў рэжымную прапаганду вярнулася савецкае бачанне эмігрантаў.

Дзякуючы ветлівасці дырэктара Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку, Вітаўта Кіпеля, мы атрымалі некалькі тамоў успамінаў беларускіх эмігрантаў, расцярушаных па ўсім свеце. Супольнай прыкметай эміграцыйнага пісьменства з’яўляецца настальгічнае мысленне пра Беларусь, ідэалізацыя перыяду маладосці і нескрываны жаль па адыходзячым часе, большасць якога прыйшлося правесці ў чужым, ненатуральным асяроддзі.

У 1999 г. Беларускі інстытут навукі і мастацтва выдаў зборнік успамінаў беларусаў, пражываючых на Захадзе, азагалоўлены *Беларуская мемуарыстыка на эміграцыі*^{*}. Гісторыя Беларусі XX стагоддзя ў вачах аўтараў большасці ўспамінаў выглядала зусім інакш, чым у мінскіх падручніках. Таксама гісторыя міжваеннага перыяду і другой сусветнай вайны выглядае зусім інакш, чым, напрыклад, у польскіх падручніках. Апісанне акупаванага немцамі Беластока Масея Сяднёва ці бітвы пад Монтэ Касіно Пётра Сыча цалкам разыходзіцца з польскай мемуарыстыкай, якая кранае гэтыя эпізоды гісторыі.

Большасць змешчаных у кніжцы ўспамінаў гэта фрагменты пэўнай цэласці, часам кароткае апісанне аднаго падзеі. Некаторым аўтарам укладальнік зборніка, Лявон Юрэвіч, стварыў магчымасць выявіць сябе як сведку незвычайнага здарэння. Кранальны вобраз першай публічнай прэзентацыі верша Максіма Багдановіча *Пагоня* ў адной мінскай святліцы ў канцы 1916 г. прадставіла Апалёнія Радкевіч-Салавёнак. Зможаны цяжкай хваробай Багдановіч сваім вершам напоўніў сілай маладых удзельнікаў вечарыны. Пераважная большасць з іх стала апосталамі беларускасці, прымала ўдзел у стварэнні Беларускай Народнай Рэспублікі.

У кніжцы змешчаныя таксама вельмі цікавыя заўвагі наконт беларусаў эміграцыйнага ўкраінскага гісторыка Сямёна Пидгайнага. Быў ён зняволены разам з дзесяцямі Грамады, якіх саветы выцягнулі з польскіх турмаў узяце за вызваленне зняволеных у сябе палякаў. Пару гадоў пасля Сымон Рак-Міхайлоўскі, Пётр Мятла, Ігнат Дварчанін сядзелі ўжо ў савецкіх турмах, абвінавачаныя ў шпіянажы ў карысць Поль-

шчы. „Гэтыя беларусы, — піша Пидгайна, — так цёпла ўспаміналі польскую турму і супрацьстаялі савецкую, як сучэльны жах, з усімі ейнымі дзікімі, жудаснымі парадкамі” (с. 124).

Змешчаныя ў кніжцы ўспаміны маюць адну асаблівую прыкмету, якой не сустракаецца ў аўтараў мемуараў, пісаных у Польшчы ці Беларусі. У эмігрантаў няма аўтацэнзуры, якую часта ў нас вымушаюць такія ці іншыя палітычныя ўмовы. Часам, чытаючы ўспаміны нашых дзеячаў, цяжка разабрацца аб чым піша аўтар. Пакуль што ніхто ў нас яшчэ не паверыў у трываласць дэмакратыі і пашану для свабоды слова. Успаміны, пісаных канспіратыўным слэнгам бываюць найчасцей самаапраўданнем аўтара, часам больш рафінаванай формай пляткарства.

Успаміны Яўхіма Кіпеля *Эпізоды*^{**} чытаюцца як сенсацыйная літаратура. Раней іх фрагменты друкаваліся ў эміграцыйнай прэсе. Яўхім Кіпель паходзіў з вёскі Байлюкі Бабруйскага павета. У 1918 г. пачаў службу ў Чырвонай Арміі. Хутка стаў начальнікам штаба кавалерыйскай брыгады. У Савецкай Беларусі працаваў у Інстытуце беларускай культуры і Беларускай дзяржаўным універсітэце. На хвалі рэпрэсій супраць беларускай інтэлігенцыі трапіў на 10 гадоў у сібірскія канцлагеры. Падчас нямецкай акупацыі Кіпель стаў адным з арганізатараў структур беларускай дзяржаўнасці. Ад 1945 г. арганізаваў беларускае нацыянальнае жыццё ў акупаванай амерыканцамі Нямеччыне.

Эпізоды Яўхіма Кіпеля гэта не толькі аўтабіяграфічны запіс лёсу аднаго чалавека. Такіх лёсаў былі тысячы. Найбольш цікавыя фрагменты кніжкі гэта інтэрпрэтацыя палітычных падзей у Савецкім Саюзе, у Беларусі пры нямецкай акупацыі ці каментарыі аб сітуацыі сярод эмігрантаў.

Іншы характар мае зборнік твораў Лявона Савёнка *Беларусізацыя пад н-р...*^{***}, выданы таксама Беларускім інстытутам. Аўтар у форме апавяданняў, эсэ, дзённіка прадставіў шэраг эпізодаў з гісторыі беларусаў міжваеннага перыяду, нямецкай акупацыі і жыцця на эміграцыі.

Усе прэзентаваныя кніжкі — крыніца ведаў да гісторыі Беларусі XX стагоддзя. Паказваюць людзей, якія жылі з думкай пра Бацькаўшчыну. У маладосці будавалі Беларусь савецкую, але за тое, што будавалі якую-небудзь Беларусь паслалі іх у канцлагеры. Тыя, якім удалося перажыць савецкае зняволенне, вырашылі змагацца за Радзіму, якая магла б стаць домам для ўсіх беларусаў. Мэта была ўжо вельмі блізка.

Яўген МІРАНОВІЧ

^{*} *Беларуская мемуарыстыка на эміграцыі*, выд. Беларускі інстытут навукі і мастацтва, рэд. Л. Юрэвіч, Нью Ёрк 1999, сс. 363.

^{**} Я. Кіпель, *Эпізоды*, выд. Выдавецтва газэты „Беларусь”, рэд. І. Урбановіч, З. Саўка, Нью Ёрк 1998, сс. 306.

^{***} Л. Крывічанін (Савёнак), *Беларусізацыя пад н-р...*, выд. Беларускі інстытут навукі і мастацтва, рэд. Л. Юрэвіч, Нью Ёрк 1998, сс. 164.

Дзе набыць кнігу „Глёрыя Патрыя”

Пасля апублікавання артыкулаў пра кніжку „Глёрыя Патрыя” ў 19 н-ры „Нівы” нашы чытачы сталі пытаць пра магчымасць яе набыцця. Паведамляем тады, што альбом з патрыятычнымі вершамі і фатаграфіямі Зянона

Пазьняка можна купіць або заказаць у кнігарні славянскіх выданняў Яна Заброцкага ў Варшаве. Адрас: Centrum Prasy i Książki Narodów Słowiańskich, 00-753 Warszawa, ul. Gagarina 15, tel. (022) 851 39 66.

Чалавек у дарозе на Грунвальд

Пятро Андрэвіч Амбрасовіч, 1959 год нараджэння, будаўнік з Пецярбурга, беларус, зайшоў у нашу рэдакцыю ў дарозе на Грунвальд. З малюсенькім рукзачком ды папкай з артыкуламі, сціплы, засяроджаны ў сваёй празе пазнавання роднае спадчыны. Член Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў пяцімільённым Пецярбургу, у якім жыве больш за сто тысяч беларусаў. Суполак беларускіх там болей, а нават яднаюцца, ды дзейнічаюць яны на прынтцыпе малодшых братоў, загляданых у суседскую культуру, якіх той старэйшы брат можа весці за ручку. Улады памагаюць тым арганізацыям, якіх дзейнасць у агульнай плыні расійскай культуры. Беларускае таварыства (узнікла ў 1989 годзе), дзе старшынствуе прафесар Валянцін Грыцкевіч, знайшло дармовы (бо няма грошай на арэнду) прытулак у былым ДOME культуры імя Дзяржынскага (цяпер называецца ён Дом народнай творчасці і побыту), там кіраўніком паляк, дык і памагае ім. Цяжка з фінансавымі сродкамі. Сядзіба мянялася некалькі разоў — збіраліся і ў школе, і ў дзіцячай бібліятэцы. Пятро Андрэвіч, як стаў жыць у Пецярбургу дзесяць гадоў таму, ледзь тую сябрыню знайшоў, бо ж не кожнага сустрачаюць папытаеш. А гэта за жонкай трапіў у расійскую імперскую сталіцу.

Нарадзіўся Пятро Амбрасовіч на Глыбоччыне, у вёсцы Замошша, Падсвільскага пасялковага савета. З дзяцінства ўжо ў Падсвіллі, там закончыў ся-

рэднюю школу, пасля вучыўся на будаўніка ў Наваполацкім політэхнічным інстытуце. Па размеркаванні працаваў пяць гадоў у Пастаўскім раёне, займаўся таксама камсамольскай работай. Вярнуўся на Глыбоччыну, працаваў і там, а ў 1991 г. трапіў у Пецярбург, дзе працуе на трамвайна-механічным заводзе. Увесь вольны час прысвячае беларускай спадчыне. Хто ў рэстаран ходзіць, на танцы, піва п'е — а яму цікавей беларуская кніжка. Але гэтае „шкоднае” хобі, а практычна ўсё яго жыццё, не было даспадобы жончынай сям'і. Спачатку бацькам (жылі разам), якія дэманстравалі з трэскам зачынялі дзверы, калі ён слухаў, прывезеныя з радзімы, песні. Пятро Андрэвіч марыў аб тым, што выхавае сына ў пашане да абедзвюх культур. Жончына сям'я, у якой плыве кроў і руская, і нямецкая, і латвійская, выхаваная ў духу „ісцінна” рускім, памалу адлучыла яе ад мужа і наставіла супраць бацькі Максіма. Хлопчык бачыў, як адносяцца да бацькі баба з дзедом (стары выкінуў у макулатуру гістарычныя матэрыялы пра беларускую ваенную славу, якія зяць запрапанаваў яму пачытаць). Цяпер, калі жывуць яны асобна (Пятро наймае сабе пакой), грошы бяруць, але, барані Бог, нейкую там кніжыцу па-беларуску (прывозіць малому шмат з Беларусі). З Максімам гаварыў быў па-беларуску, знаёміў з помнікамі беларускай культуры, паказваў іншаземныя літары ды шрыфты — хай ведае, што не

Пятро Андрэвіч Амбрасовіч зайшоў у рэдакцыю „Нівы”.

трэба абмяжоўвацца адной рускай культурай. Не было спадзеўкі, што сям'я пусціць малога ў школу, якая месціцца адзін трамвайны прыпынак ад хаты — у Школу славянскіх культур. Там да чацвёртага класа можа вывучаць славянскія мовы — беларускую, украінскую, польскую, сербскую, балгарскую... Хіба ці не толькі серба-лужыцкай там няма. Намаўляў Пятро сваю жонку, каб хоць звязіць дзіця пабачыць той беларускі клас. Селі праз паўгода ў трамвай, не даехалі да школы — „Едем обратно! Зачем это ему?!” Да беларускіх кніжак не дазваляюць Максіму нават дакрануцца.

Пятро ведаў беларускую мову, бо ж яе вывучаў у школе, і то з неблагімі ацэнкамі. „Чарнушэвіцу”, скажоную

ўсімі „рэформамі”. А гаварыў на трыясныцы. А жывучы ў Пецярбургу, стаў размаўляць на беларускай мове, на літаратурнай. Чытаў недзе, што на Беларусі валодае нарманай „тарашкевіцай” 150 чалавек. Заглыбіўся ў вялікую спадчыну. Марыць выдаць зборнікі беларускай навуковай тэрміналогіі. Вядзе пошукі літаратурнай спадчыны беларускіх яўрэяў. Ды мала хто нават і з навукоўцаў пра гэта чуў.

У Польшчу прыехаў у водпуск. На Беласточчыне шукае слядоў вялікіх мованаўцаў ды пасіянатаў, такіх як Даніловіч, Баброўскі. І ў ім самім адчуваецца той запал першапраходца. Бо гэта яго дарога, яго жыццё. Свой Грунвальд.

Міра Лукша
Фота аўтара

Філаматы з Беласточчыны

Коннай павозкай праз палі і ўзгоркі Сакольшчыны ехаў ва ўніверсітэт выпускнік беластоцкай гімназіі, сын беларускага шляхціца з вёскі Гозьна — Міхал Рукевіч. Звонкія песні працуючых у полі жанчын і спеў птушак на небе звінелі як развітальная мелодыя.

Не давалося, аднак, юнаку пачаць навуку ў Вільні. Напалеонскія войскі перайшлі межы Расійскай Імперыі і шмат патрыятычнай моладзі з Драгічына, Бельска, Саколкі ды іншых мясцін Беласточчыны далучалася да польска-беларускіх атрадаў, каб вызваляць Радзіму. У іх ліку быў і Міхал Рукевіч. Бязвусы улан пабываў у многіх бітвах, а за праўленую адвагу яму была прысвоена самая высокая ўзнагарода — Ордэн ганаровага легіёна. Потым малады „ліцвін” трапіў у палон, а калі вярнуўся дахаты вырашыў ізноў узяцца за вучобу. У 1816 годзе ён другі раз паступіў на юрыдычны факультэт Віленскага ўніверсітэта.

Загартаванага ў бітвах жаўнера з радасцю прынялі ў Таварыства філаматаў — згуртаванне студэнтаў, утворанае з мэтай узаемадапамогі ў паглыбленні адукацыі і грамадскай працы для дабра зняволенай Айчыны. І тут Рукевіч праявіў сябе выдатным арганізатарам моладзі, завадатарам і ўдзельнікам многіх філамацкіх збораў і маёвак. За свой вяселы нораў і арганізатарскі талент вельмі яго цаніў Адам Міцкевіч. У 1819 годзе ён пісаў Францішку Малейскаму: „Рукевіча я вельмі хвалю... Шчыры і вельмі здольны”. Міхал быў чалавекам дзеяння, часта выступаў з цікавымі прапановамі, з Тамашом Занам прымаў актыўны ўдзел у заснаванні Таварыства праміяністых. Ён напісаў і прачытаў на першым сходзе бліскучую „Ма-

літву праміяністых”, якая выклікала занепакоенасць універсітэцкіх улад сваім радыкалізмам і адкрытасцю.

Асаблівае значэнне надаваў Рукевіч вывучэнню роднага краю. Разам з Малейскім стварылі Статыстычны камітэт і апрацавалі спецыяльную інструкцыю для збірання вестак з тэрыторыі ўсяго былога Вялікага княства Літоўскага. Згодна з дакументам філаматы і філарэты па выездзе ў родныя мясціны павінны былі даць падрабязнае апісанне сваёй парафіі, асвятліўшы такія пытанні: геаграфічнае становішча, велічыня тэрыторыі, рэльеф, дарогі, веравызнанне, гаспадарка, асвета, звычай і абрады. Акрамя гэтага інструкцыя павінна была яшчэ даць адказ на шэраг пытанняў: як спраўляюцца сямейныя і гадавыя святы, якія бытуюць забабоны, у што апрапаюцца людзі, якое ў іх жыллё і іншыя. Вядома, што такую працу падрабязна правялі Міхал Рукевіч на Беласточчыне, Станіслаў Казакевіч у Завілейскім павеце і Тэадор Лазінскі ў Жытоміры, аднак матэрыялы „Інструкцыі”, на жаль, не захаваліся.

У 1820 годзе Рукевіч скончыў вучобу ва ўніверсітэце, атрымаў дыплом кандыдата права, выехаў на роднае Падляшша і гаспадарыў у вёсцы Мількаўшчына, дзе яго бацькі арандавалі фальварак. Але нават тут ён не спыняў сваёй дзейнасці — культурнага і палітычнага выхавання „літоўскай” моладзі. Ён дабіваўся ў мясцовай шляхты, якую яму ўдалося ўцягнуць у сваю тайную арганізацыю, каб кожны, хто мае прыгонных, навучыў іх пісаць, чытаць і, пачынаючы з лепшых гаспадароў, пачаў іх вызваляць. У Беластоку ён арганізаваў згуртаванне гімназістаў „Згодныя браты”, перайменаванае потым

у „Зоран”, а ў Саколцы, Бельску, Драгічыне і Шчучыне саюзы патрыятычнай моладзі ўтвораны з мэтай навуковага дасканалення і палітычнай дзейнасці. Неўзабаве, у 1823 годзе пачаліся арышты членаў Таварыства філаматаў, але на следстве Рукевіч адмаўляўся ад усіх абвінавачанняў, а ўлады не знайшлі дастатковых доказаў і хутка яго выпусцілі. Вярнуўшыся ў Завіць каля Браньска, куды ён нядаўна пераехаў, непааслушны шляхціц зноў узяўся за арганізацыю супраціўлення царскай тыраніі. Пазнаёміўся ён з афіцэрамі Літоўскага асобага корпуса, якія былі размешчаны ў Бельску і Браньску і заснаваў падпольную арганізацыю — Таварыства ваенных сяброў. Хутка да вайскоўцаў далучылася шмат цывільных з розных слаёў грамадства, „Зоран” і іншыя арганізацыі. Таварыства было звязана з дэкабрысцкімі арганізацыямі Расіі і падтрымала выступленне 14 снежня 1825 года на Сенацкай плошчы ў Пецярбургу, што стала непасрэднай прычынай выяўлення і арышту ўсіх арганізатараў падполля на Беласточчы-

не. Суд прыгаварыў Рукевіча і блізкіх яму афіцэраў на смяротнае пакаранне, змененае потым царом Мікалаем I на 15-20-гадовую катаргу і далейшае пасяленне ў Сібіры. У пачатку 1828 года арыштантаў даставілі ў Чыту і памясцілі ў цесныя камеры па восем і болей чалавек. Там Рукевіч сустраў самых славетых сыноў Расіі: Сяргея Трубяцкага, Мікалая Бястужава, Аляксандра Адоеўскага і іншых паўстанцаў 1825 года. Дзекабрысты цанілі беларускага шляхціца за вяселы нораў і ўменне пераносіць цяжасці жыцця. У 1833 годзе цар скараціў тэрмін катаргі і вызваліў некалькіх „менш небяспечных” вязняў. Сярод іх быў Міхал Рукевіч. Пра далейшы яго лёс вядома нямнога. Пасяліўся беларус у вёсцы Коркіна на рацэ Лене, атрымаў зямельны ўчастак і гаспадарыў там да смерці ў верасні 1841 года. Не суджана было філаматы вярнуцца на родную зямлю, якую ён так моцна любіў, але мы павінны памятаць слаўтага змагара за лепшае заўтра Беларусі.

Андрэй МАРОЗ

Праўдзівая гісторыя

Так можна назваць цікавы артыкул Яўгена Мірановіча п.з. „Святкуем” („Ніва” н-р 18). Аўтар праўдзіва раскрывае гісторыю 1 і 3 Мая. Сёння, як і калісьці, Першамай — гэта гульня для малых і дарослых, поўная абману і пустых слоў.

Помню, калі я быў яшчэ дзецюком, ахвотна ехаў цягніком (у гэты дзень білет быў дармовы) на Першамай у Гайнаўку, з пустымі кішэнямі, бо жылося бедна. І там, па галоўнай вуліцы, якая таксама называлася 1 Мая, стаялі прылаўкі з цудоўнымі рэчамі, ад якіх вочы разбягаліся; але як купіць, калі ў кішэні пуста? І мора людзей са сцягамі, і мардатыя дзядзькі балбалілі з трыбуны.

Пасля, калі я падрас і пачаў працаваць на пошце, святым абавязкам было ехаць на Першамай у Гайнаўку і ісці з натоўпам ды слухаць камуністычную прапаганду. Адзін раз я не паехаў, дык вышэйшыя тузы страшылі, што звольняць мяне з працы. Што ж, мусіў танцаваць так, як яны ігралі.

Сёння гучна святкуюць нацыянальнае свята, 3 Мая. Сітуацыя амаль не змянілася, няма толькі шэсцяў, затое іншыя мардатыя дзядзькі мелюць з трыбун сваю лухту. А 1 Май, гэта добрая забава і вольны ад працы дзень, і 3 Май яму падобны.

Мікалай ПАНФЛЮК

Шукалі работу, знайшлі тулярэмію

Нарадзіўся я і вырас у Баброўніках. Да 1948 года наша вёска знаходзілася ў Савецкім Саюзе. Граница праходзіла па полі — два кіламетры за вёскай. Былі на ёй дзве кантрольныя паласы, якія правяраліся пагранічнікамі. Першую паласу дазвалялася перасякаць сялянам на падставе пропускаў. 25 мая 1948 года адбылося карэктаванне границы. У выніку перасунулі яе 500 метраў на ўсход ад вёскі і ўсталювалі па цячэнні ракі Свіслач. Пасля гэтага вёскі Габяты, Баброўнікі, Ярылаўка, Коматаўцы, Рудакі, Ласіняны, Азяраны-Малыя, Азяраны-Вялікія адышлі да Польшчы.

У пасляваеннай Польшчы зарабіць ці ўладкавацца на працу не было лёгка. Жанчыны са Скраблякоў, Лужан збіралі лекавыя зёлкі на нашым полі, якое ляжала аблогам пры самой границы, сушылі і прадавалі. У пошуках заробкаў моладзь выязджала на Вернутыя землі, у былую Прусію. Карысталіся яны бясплатным праездам на месца працы, гарантавалася ім дармовае закатаванне. У пачатку сакавіка 1949 года ў пошуках працы выехала ад нас 13 чалавек: восем хлопцаў (між іншым Фёдар Бака, Анатоль Томчык, Міхал Цынеўскі) і дзве дзяўчыны (у тым ліку Альжбета Томчык) з Баброўнікаў, Лёля і Жэня Шапялі з Ярылаўкі ды Сярожа з Рудакоў. Заехалі мы ў Беласток. Ва ўправе па працаўладкаванні далі нам білет у Гіжыцка. На месцы пасялілі нас у казарме каля разваднага моста. На трэці дзень,

Аўтар успамінаў у 1950-я гады.

калі сабралася трыццаць чалавек, вывелі нас на пляц, выстраілі ў шарэнгу быццам салдат. Прышоў палкоўнік і стаў нас разглядаць. Маладых распытаў чаму не вучацца і аддзяліў ад групы. Астатніх пагрузілі ў дзве машыны і павезлі ў маёнтка Баяры. Уразіла нас тое, што ў маёнтку не было жывой душы. Студня была завалена, а пасярэдзіне — сажалка, з якой бралі ваду. Але памяшканні для нас былі падрыхтаваны. Мы з Лёнем Авечкам выбралі светлы пакой з паўднёвага боку. У пабеленых пакоях былі драўляныя ложка і пледы і прасцірадламі. Не было яшчэ сталовай, але ўжо быў кіраўнік.

У ваенным Беластоку

(працяг; пачатак у 14 н-ры)

Расстанне з Оляй

Вясною 1944 года ў нашай сям’і адбылася непрыемная падзея. Мама атрымала выклік у нейкую нямецкую ўстанову, каб з’явіцца на лекарскую камісію з дачкой Вольгай. Олі было тады 13 гадоў. Мы ўсе перапалохаліся, таму што раней былі ўжо такія „камісіі”, дзе пасля агляду прыведзеных туды бацькамі дзяцей не ўсе вярталіся дахаты. Хутка разышлася вестка, што забралі дзяўчынку з вуліцы Бэма, што не вярнуўся хлопец з вуліцы Вейскай і іншыя прызваныя на тую камісію.

Сабралася наша радня, хто быў у Беластоку і вырашылі, што мама пойдзе сама ў тую ўстанову і скажа, што не магла пракарміць усіх дзяцей і Олю адправіла да сваякоў на вёску. Мама так і зрабіла, але немцы патрабавалі даць дакладны адрас, дзе знаходзіцца дзіця. Мама была шакіравана, не спадзявалася такога пы-

Беластоцкія харысты ў Белавежы (1943 г.).

Цікавіла нас наваколле. Пайшлі мы тады зведаць навакольныя вёскі, але на вечар вярнуліся ў маёнтка. Аднак нам тут не спадабалася, бо мы былі самі свае. Нам хацелася, каб былі чужыя дзяўчаты, бо сваіх было толькі дзве. Раніцай узялі мы свае клункі і пайшлі 10 км у Іглавак да дырэктара саўгаса. Той на нас абразіўся, што мы не хочам працаваць. Аднак мы не хацелі вяртацца, тлумачычы, што ў Баярах няма студні, а ваду з сажалкі піць не будзем. Дырэктару, відаць, не хацелася страціць столькі рабочых, бо, пагрузіўшы нас на прычэп, завёз трактарам у маёнтка Калкі. Працавалі мы там пры гнаі — вывозілі яго трактарам і фурманкамі ў поле. Пасля працы, хача былі моцна стомленымі, выходзілі мы на тэрасу былога палаца і спявалі песні — пераважна рускія, бо іншых мы не ведалі.

Праз тыдзень перавялі нас у суседні маёнтка Бжазувак. Спадабалася нам тут. Працавала ў ім больш людзей. Маёнтка стаў на горцы, усюды суха. З палаца, у якім жыў толькі бухгалтар, відаць усё наваколле. Нас пасялілі ў дамах у падножжа горкі. Вечарамі збіраліся мы на палацавым балконе спяваць свае песні. Любіла іх слухаць маці кіраўніка. Прасіла яна нас праспяваць такую ці іншую песню, а калі не ведала слоў, дык падавала мелодыю.

1 мая пад наш дом пад’ехаў трактар з прычэпам, а на ім — Марыся Гіншт, Фрэдка і кіраўнік. Мелі мы з імі ехаць у мястэчка Срокава на першамайскае шэсце. Але ноччу ўсе мы пахварэлі. Я кажу, што няма каму ехаць: усе ляжаць, не могуць хадзіць, ва ўсіх высокая гарачка. Кіраўнік разлаваўся і паабяцаў павыкідаць нас у канал (паміж Бжазуўкай і Калкамі быў канал, па якім пры немцах плавалі судны).

танья. Зразу не ведала, што сказаць. Калі другі раз сакратарка — полька — павышаным голасам спытала: „То гдзе ж та цурка!”, маме ўнутраны голас падказаў: „У мае цёткі, Ганны Гарустовіч, у вёсцы Галені Сухопальскай гміны”. — „Добжэ, справдзімы”, — пачула.

І зноў сабралася радня і вырашыла, што Олю да цёткі Ганулі (так мы яе называлі) адправіць трэба, бо з немцамі няма жартаў. Могуць праверыць і тады маме пагражала б турма за абман, або і яшчэ горш. Сабралі мы Олю ў дарогу: у палатнянай сумцы крыху адзення, харчоў, ліст да знаёмых ліцвіноў Марцінкянцаў у Белавежы, каб прынялі яе, і неадкладна адправілі да Галеняў. Іхні знаёмы развозіў соль па вёсках і мог яе туды адвезці.

Праводзілі мы Олю на станцыю са смуткам, не ведалі, калі пабачымся, ці перажывем гэта ўсенька, што будзе з намі тут, у горадзе.

— Едзь, дзіцятка, да цёткі Ганулі, яна цябе прыме, у яе няма сваіх дзяцей, можа хоць ты перажывеш, — казала маці.

Цяжка нам было вяртацца дахаты. Цягнік павёз Олю таксама ў невядомае. Даехала яна ў Белавежу з прыгодамі. Дзесьці за Арлянкай партызаны ўзарвалі рэйкі, паравоз абсеў на чыгуначным пуці, а пасажыры ў Гайнаўку пайшлі пешшу, больш за дзесяць кіламетраў. У Гайнаўцы дзяўчынка ўба-

На парад мы не паехалі. Пайшоў я ў Калкі да тэлефона вызваць хуткую дапамогу. Прыехала з Кентшына вялікая машына з лекарам і санітарам ды забрала моцна хворых у бальніцу. Астатнія мелі дабірацца самі. На фурманках паехалі мы ў Іглавак і сталі прасіць дырэктара даць нам машыну. Акурат прыехаў з Кентшына грузавік са збожжам. Разгрузілі яго і павезлі нас у бальніцу. Там нас абследавалі, але паколькі ў бальніцы не было месца, паклалі нас у школьным будынку, на які павесілі шыльду „Szpital Zakaźny”. Абстрыглі нас да скуры і трымалі цэлы май. Пакутавалі мы ад гарачкі, некаторым парабіліся гузы на шыі, пад горлам. Нас уражвала тое, што людзі, якія праходзілі каля нас ідуць у касцёл, закрывалі раты хусткамі.

У маёнтка мы вярнуліся ў канцы мая. Да гэтага часу нашы пакоі былі дэзінфіцыраваны хлорам, а вопратка выпарана ў кіпятку і нанаво пафарбаваная, бо фарба пускала. Над усім сачыла санітарная экіпа. Праўда, ніхто тады не памёр, толькі кіраўнік, які абяцаў кінуць нас у канал, расхварэўся і ў бальніцы праяжаў яшчэ два месяцы.

За месяц май нам нічога не заплацілі, тлумачычы гэта тым, што лячэнне было дармовае. Вось і зарабілі! А ўсяго мы атрымлівалі за працу ў саўгасе па 9 тысяч злотых за месяц (у 1950 годзе, калі памяняліся грошы, за 1000 зл. давалі 30 новых злотых). Два гады знаходзіліся мы пад апекай лекараў з Беластока, якія спецыяльна прыязджалі да нас у Баброўнікі. Солтыс тады збіраў нас у адну хату і лекары абследавалі нас. Ад іх мы толькі даведаліся, што хварэлі тулярэміяй — заячай і трусінай хваробай. Да гэтай пары не ведаем, як мы ёю заразіліся. Электраэнергія тады яшчэ не было, не было таксама халадзільнікаў, а мяса захоўвалася ў складзе ў неадпаведнай тэмпературы. А можа за спецы атрымалі мы такую ўзнагароду?

Аркадзь ДАРОШКА

чыла знаёмага з возам, які завёз яе ў Белавежу.

Не бачыліся мы з Оляй 10 гадоў. Ужо пасля смерці Сталіна, у тую першую савецкую адлігу, прыехала яна да нас. Каб яе запрасіць, трэба было пісаць ажно ў Маскву. Цяпер мы ездзім да сястры часцей, чым яна да нас.

Калі Оля пасля вайны хацела вярнуцца на сваю бацькаўшчыну, аказалася гэта немагчымым, бо прапісалася яна беларускай. А рэпатрыяцыя была толькі для палякаў. І так засталася яна жыць у Беларусі. З Белавежы ў Белы Лясок усяго 20 км. З падалянскіх паплавоў у Тараўцы за чыгуначнай станцыяй да белалясцоцкіх лугоў можна дакінуць каменем, а прайсці — нельга.

Оля выйшла там замуж, мае дзве дачкі і чацвёра ўнукаў. Муж яе ляснік, з пакалення ў пакаленне. Іхнюю сям’ю ў 1939 годзе вывезлі ў Сібір. Вярнуліся яны без бацькі і малодшага брата. Дажываюць у Белым Ляску, дзе амаль няма малодшага пакалення. Маладыя ўцякаюць у гарады. Весела робіцца толькі летам, калі прыязджаюць дзеці і ўнукі. Недалёка ад іх пустэе дача Хрушчоў. Прыгожая ваколца магла б быць прывабная для турыстаў у час летняга і зімовага адпачынку. Але хто мае задбаць пра гэта?

(працяг будзе)

Алена АНШЭЎСКАЯ
Фота з архіва аўтара

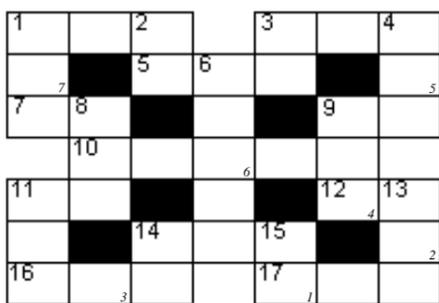
Ціўка

Паслухай, Вапа, цябе за мае словы бяспека даўно пасадзіла б, а я — выйграю другую кадэнцыю! Так, збольшага, дзейнічае польская дэмакратыя.

Фота Ады ЧАЧУГІ

Двухлітарная крыжаванка

Гарызантальна: 1. спосаб дзеяння, 3. жонка біблейскага Яава, 5. прэрдняя частка ніжняй сківіцы, 7. евангеліст, 9. Томас, англійскі сентыменталіст (1716-71), 10. пеністае вінаграднае віно, 11. вада пасля выпарэння, 12. прывабліванне звяроў падробленым голасам, 14. ісціна, 16. вугал між плошчаю мерыдыяна пункта назірання і вертыкальнай плошчаю, якая праходзіць праз назіральны і назіраемы пункты, 17. зборшчык і ўстаноўшчык абсталявання.

Вертыкальна: 1. гара ў Гімалаях (8 463 м), 2. венгерская рака, 3. народны сход, 4. усходнеславянскі казачны каварны ўладальнік багацця, 6. Сяргей, расій-

скі кампазітар (1873-1943), 8. агароджа на полі для авечак, 9. горад між Беластокам і Элкам, 11. падшэпт, унушэнне, 13. напр. Майк Тайсан, 14. румынска-малдаўская рака, 15. ігральная карта з відарысам жанчыны.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 16 нумара

Гарызантальна: ясак, валун, Осбарн, якар, Віцім, дарога, „Калевала”, шакал, танкетка, Арэнбург, Нурэц, Брамантэ, Ленотр, Эльба, дыня, жарало, Зволе, „Ніка”.

Вертыкальна: паліца, туніка, секвестр, Корда, абора, брага, мальберт, Алікантэ, штат, Крэз, Стыр, паяц, аграрнік, Уэльва, Эрбіль, верас, бохан, Ардон.

Рашэнне: **Хлеб не сыр, зяць не сын.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч з Варшавы і Лукашу Пацэвічу з Беластока**

Плакат „Басовішча 2001”

Беларускае аб'яднанне студэнтаў аб'яўляе конкурс на плакат Фэстывалю музыкі Маладой Беларусі „Басовішча 2001”. Праекты можна дасылаць да 15 чэрвеня 2001 г. па адрасе Radio „Расја”, ul. Сierпа 1/7, 15-472 Białystok з прыпіскай „Plakat”.

Муха-пяюха, частка другая

Не ўпалявалі тую муху, што на мінулым тыдні прыляцела ў рэдакцыю, што па вуліцы цяпер Заменгафа. Ды некаторыя, заўсёды найбольш панурья ўва ўсім Беластоку, з хмылкай ходзяць. А муха тая — несумненная шпіёнка вядомых службаў, ну, вядома якіх краін. Вам невядома-а-а? Папытайце ў спадара Паслычэўскага. Яна, муха тая, незаўважная на плане ніякае прасторы ніякай супрацьшпіёнскай апаратурай, ні радарамі, ні іншай тэхнікай XXI стагоддзя. Ні з левага боку, ні з правага боку. „Не-е-е!” — гэтак ускрыкне Паслычэўскі. Бо трэба ведаць, што дзе стаіць ды сядзіць. Бо ў гэтай рэдакцыі цараць вядома якія службы. Не трэба натужвацца, каб тую муху рассакрэціць. Але ці ёй трэба было б уцякаць ад ватыканскага сакрэтнага супрацоўніка, што за ёю з анучкай ганяўся? Бо ж усе ў гэтай рэдакцыі, „слабы” асабліва пол, панаядаліся тае зялёнае саланіны заходняга засолу дзядзькі Сэма, ледзь не папэнкаюць у прыцесных сукенках. Толькі ім у намазаных кармінах лупкі ўпіхні цыгару! А тыя рацыяналісты! Яшчэ малако пад носам маюць (вядома, каго дояць), а брэшучы, як старыя. На каго! На святое. Абліваюць інтэрнацыянальныя пачуцці добрых людзей, якія сваю дупу кожнаму падставяць. Ну, не кожнаму. З мэтай жа адрознай — раз з ахвотай ладуюць свой азад пад пінкі чаравікаў, іншы раз любуюцца ў тым, калі не па-божаму з імі абыходзяцца, іншы раз хочучы, каб іудаўскі пацалунак прыклялі ім якраз у тое далікатнае месца. Або каб у тыя палавінкі хвасталі крапівой, чартапалохам, ды заходзяцца ад роскашы. Сапраўды, трэба быць мазахістам і стаяць дапераду дупай, каб не бачыць, што тварыцца. Або чыстым псіхапатам, каб

пераносіць здзек над паўдуркамі, калі ты нават толькі сведак.

Прэч, мушыска! Або так ляпнем па табе, сеўшай на стол, што азвуча ўсе тэлефоны на еўрапейскіх сталах, як тыя славутыя нажніцы! Або паціху накрывем газеткай цябе, звабленую кропелькай салодкай гарбаты, і знішчым зверху. Ні піснеш, ні дрыснеш. Бо што ты нам за муха? Сяброўка? Ты каляжанка іншых насякомых. Хто цябе мо і пераносіць з нейкай дозай сімпатыі, хто пракудзіцца, толькі праз „палітычную папраўнасць” быццам услухоўваецца ў твае мушынае зумканне. А мо за табой стаяць нейкія іншыя партыі, хай і канапныя? А мо які моцны Саюз левых лапаў (у вас з кожнага боку па тры!). Ага, такі саюз засур'ёзны, каб даць мусе прапасці без дай прычыны. Не дасць мо і нам яе стукнуць, бо ж шкада мушкі, у Еўразіі ж мы ўсе жывем.

Ай, запяляла наша муха штосьці сентыментальнае, ад чаго нам сляза паплыла кожнаму з вока. Сваё, уласнае, роднае дзынькае! То ж мы ўсе такія, простыя, як гэтая мушка, што наведла нас па шчырасці і з дабрыйні сэрца! Ці трэба ўсё пра тую палітыку?! Пачаставалі б малечу чым смачным, — гэта ж кропелька (нават і гарэлкай, а чаму ж і не!), — не так, як нам, адразу ў шклянкі налівай! А колькі шчасця для яе, маленькай! Хай бы і пажыла! Колькі ёй таго жыцця! Мо і дзетак не мае, або ўсе ў бонкі пайшлі! Бо ж дзедзі хочучы тую кар'еру, тую славетасць, а што дасць ім такая маці! Простая муха!

Ну, ляці сабе на пагібель. Хацела па-шчырасці, то маеш. Вуліца Заменгафа ўсё ж больш спакойная, чым Сураская, былая Весялоўскага. Асабліва ў гэты, перадвыбарны час.

Вандал Арлянскі

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Жонка да мужа:

— Колькі разоў трэба табе паўтараць, што не хачу цябе бачыць у п'яным выглядзе?

— Дык навошта чакаеш мяне да пятай раніцы?

У гасціне:

— Колькі лыжак цукру ўсыпаць у вашу каву? — пытае гаспадар гасцю.

— Пяць. Толькі не мяшайце, бо не люблю салодкага.

П'яніца да прадаўшчыцы ў парфумернай краме:

— Чаму адэкалон „Для мужчын” прадаецца без наклек?

— Для вас хіба гэта не мае вялікага значэння...

— Гэта для вас можа быць без значэння — абы толькі прадаць. А мне паставіць на стол без наклейкі — не выпадае!

— Найлепшы спосаб на агульную цвярозасць грамадства выпадкова прыдумалі ў адным шатландскім рэстаране.

— Што гэта за спосаб?

— Папросту не даліваюць гарэлкі да вады.

— Пан доктар, ужо два месяцы прымаю таблеткі, каб пахудзець і зусім яны не памагаюць, — скардзіцца пацыент.

— Гэта немагчыма! І прымаеце іх так, як я вам загадаў: дзесяць разоў у суткі?

— Вядома! Адно пасля кожнай яды.

Гутараць дзве сяброўкі:

— Мар'ян расказвае пра мяне адны ілгунствы.

— Радуйся, што не гаворыць пра цябе праўду.

— Мая жонка ўцякла з маім прыцелем.

— З каторым?

— Не ведаю. Але, пэўна, маім найлепшым, калі я забраў ад мяне.

Размаўляюць два сабакі:

— Меў я непраспаную ноч; ляжаў на мёртвай блысе.

— А чым табе надакучыла мёртва блыха?

— Нічым, але на яе паховіны прыйшла сотня жывых.

— Ці ведаеш, што ёсць такія сабакі, якія маюць больш розуму ад сваіх уласнікаў?

— Гэта не навіна. У мяне самога такі сабака.

— Сабака, якога вы мне ўчора прадалі, аказаўся не сабакам, толькі сукай.

— Гэта такая раса; яго маці была сукай.